

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1102**

ΔΗΜ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γιά τις συνδιδασκόμενες τάξεις

Τρίτη και Τετάρτη
τῶν Δημοτικῶν
Σχολείων.

ΤΕΥΧΟΣ Α'.

(Πρῶτον ἔτος συνδιδασκαλίας).

Σύμφωνα με τὸ ἐπίσημον
ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΣ
ΟΙΚΟΥ ΜΙΧΑΗΛ. Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ Α. Ε.
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αδελφότητος Σφ. 69
ΔΗΜΗΤΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γιὰ τὶς συνδιδασκόμενες τάξεις

Τρίτη καὶ Τετάρτη

τῶν Δημοτικῶν Σχολείων.

ΤΕΥΧΟΣ Α'.

(Πρῶτον ἔτος συνδιδασκαλίας).

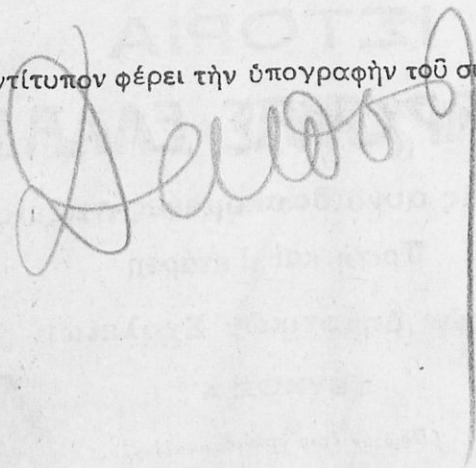
(Σύμφωνα με τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα).

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΣ
ΟΙΚΟΥ ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ Α. Ε.
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ - 1938

002
ΚΑΞ
ΕΤΕΑ
1102

Πάν αντίτυπον φέρει την υπογραφήν του συγγραφέως.

ΜΥΘΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1.—Οἱ Θεοὶ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὴν ὠραία μας πατρίδα τὴ λένε **Ἑλλάδα** καὶ ἡμᾶς **Ἕλληνες**.

Ἀπὸ τὰ πρὶν παλιὰ χρόνια τὴν πατρίδα μας τὴν κατοικοῦνε Ἕλληνες. Στὰ παλιὰ ὅμως αὐτὰ χρόνια οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχανε τίς ἴδιες μὲ μᾶς συνήθειες καὶ τὴν ἴδια Θρησκεία. Πίστευαν πὼς κάθε πράγμα στὸν κόσμον ἔχει καὶ ἓνα θεό, πὼς οἱ θεοὶ αὐτοὶ κατέβαιναν στὴ γῆ καὶ ἔπαιρναν μέρος στὶς χαρὲς καὶ τίς λύπες, στοὺς

Ὁ Δίας.

Ἡ Ἥρα.

πολέμους καὶ σ' ὅλες τὶς δουλειὰς τῶν ἀνθρώπων. Πίστευαν ἀκόμα πὼς οἱ πρὸ μεγάλοι τοὺς θεοί, πὺν ἦταν δώδεκα, κάθουνταν στὸ βουνὸ **Ὀλυμπος**, γι αὐτὸ τοὺς ἔλεγαν **Ὀλύμπιους**, καὶ πὼς ἔτρωγαν **ἀμβροσία** καὶ ἔπιναν **νέκταρ**.

Ὁ Ποσειδῶνας.

Ἡ Ἀθηνᾶ.

Οἱ δώδεκα μεγάλοι θεοὶ ἦταν: ὁ **Δίας** πὺν ἐθεωρεῖτο πατέρας θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἡ **Ἥρα** ἡ γυναῖκα τοῦ Δία, ὁ **Ποσειδῶνας** ὁ θεὸς τῆς θάλασσης, ἡ **Δήμητρα** ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, ὁ **Ἀπόλλωνας** ὁ θεὸς τοῦ φωτός, ἡ **Ἀρτέμιδα** ἡ θεὰ τοῦ κυνηγίου, ὁ **Ἡφαιστος** ὁ θεὸς τῆς τέχνης (τῶν σιδεράδων), ἡ **Ἀθηνᾶ** ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ὁ **Ἄρης** ὁ θεὸς τοῦ πολέμου, ἡ **Ἀφροδίτη** ἡ θεὰ τῆς ὁμορφίας, ὁ **Ερμῆς** ὁ θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀγγελιοφόρος τοῦ Δία, ἡ **Εστία** ἡ θεὰ τῆς οἰκογένειας.

2. — Οἱ ἥρωες τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια στὴν πατρίδα μας φάνηκαν μεγάλα θηρία, ποὺ ἐρήμωναν τὰ χωράφια, τ' ἀμπέλια καὶ τὰ κοπάδια καὶ φοβεροὶ ληστές ποὺ παραμόνευαν στοὺς περαστικούς δρόμους καὶ λήστευαν καὶ σκότωναν σκληρὰ καὶ ἀλύπητα τοὺς διαβάτες.

Ἐξῆσαν ὅμως καὶ ἄνδρες μὲ γερὸ κορμί, χεροδύναμοι καὶ μὲ ψυχὴ εὐγενικὴ γεμάτη καλοσύνη γιὰ τοὺς ἀδυνάτους καὶ δυστυχισμένους, ποὺ καθάρισαν τὸν τόπο ἀπ' αὐτὰ τὰ θηρία καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ληστές. Τὰ παληκάρια αὐτά, ποὺ τὴ δύναμή τους τὴν ἔβαλαν γιὰ νὰ κάμουν καλὸ σ' ὅλον τὸν κόσμον, τὰ ἔλεγον *ἥρωες* καὶ μερικά ἀπ' αὐτὰ *ἡμίθεους* γιὰτὶ οἱ ἄνθρωποι νόμιζαν πὺς εἶναι παιδιὰ τῶν θεῶν. Οἱ ἥρωες αὐτοὶ ἦταν πολλοί. Μὰ οἱ πιὸ μεγάλοι καὶ κοσμοξάκουστοι ἦταν δύο· ὁ *Ἡρακλῆς* καὶ ὁ *Θησέας*.

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ

3. — Ὁ Ἡρακλῆς μωρὸ πνίγει δύο φίδια.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ δοξασμένους ἥρωες τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας ἦταν ὁ Ἡρακλῆς. Γεννήθηκε στὴ Θήβα. Πατέρα εἶχε τὸν Ἀμφιτρύωνα καὶ μητέρα τὴν Ἀλκμήνη. Οἱ ἄνθρωποι πίστευαν πὺς πατέρα εἶχε τὸ Δία. Ἦτανε πολὺ δυνατός. Σὲ καμιὰ ἐποχὴ ὡς τὰ τώρα δὲ γεννήθηκε ἄνθρωπος μὲ τέτοια δύναμη. Ὄταν ἀκόμη ἦταν ὀκτὼ μηνῶ βρέφος, δύο πελώρια φίδια ὠρμησαν στὴν κούνια ποὺ κοιμοῦνταν γιὰ νὰ τὸν πνίξουν. Τὰ εἶχε στείλει ἡ Θεὰ Ἥρα ποὺ τὸν ἐμισοῦσε. Ὁ Ἡρακλῆς

ὅμως ἄρπαξε μὲ τὰ χέρια του τὰ φίδια, τὰ ἔσφιξε μὲ τόση δύναμη στὸ λαιμὸ ποὺ τὰ ἔπνιξε.

Ὁ πατέρας του ἀπὸ μικρὸ τὸν ἔστειλε στοὺς καλύτερους δασκάλους τῆς ἐποχῆς του γιὰ νὰ μάθῃ γράμματα καὶ μουσικὴ. Εἶχε ἰδιαίτερο δάσκαλο τῆς γυμναστικῆς.

Τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐχτιμοῦσαν ὅλοι στὴ Θήβα γιὰτὶ εἶχε καλοὺς τρόπους μὰ ἦταν κι ἀξιαγάπητος.

Συχνὰ γύριζε στὰ βουνά. Σὲ μιὰ τέτοια ἐκδρομὴ στὸν Κιθαιρῶνα σκότωσε ἓνα λιοντάρι. Πόσους ἀνθρώπους δὲν εἶχε κατασπαράξει, πόσα κοπάδια δὲν εἶχε ρημάξει τὸ λιοντάρι αὐτό; Τρόμος ἔπιανε τὸν καθένα νὰ βγῇ νὰ πάῃ στὰ κτήματά του.

Ὅλοι τώρα ἐπαινοῦν καὶ μακαρίζουν τὸν ἥρωα. Ἄπ' ὅπου περνᾷ τρέχουν νὰ τὸν θαυμάσουν.

4. — Ὁ δρόμος τῆς Ἀρετῆς.

Ἡ Κακία.

Παληκάρι τώρα πιά ὁ Ἡρακλῆς. Σὲ μεγάλη ἔννοια ἔπεσε καὶ τὸ σπιτικό του μὰ ποιοὺ πολὺ ὁ ἴδιος.

—Τὶ θὰ γινόταν; μὲ ποια δουλειὰ θ' ἀσχολοῦνταν;

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ τοὺς βασάνιζε.

Πολλὲς φορὲς εἶχε ἀνέβει στὸν Κιθαιρῶνα καὶ καθισμένος, κάτω ἀπ' τὰ πυκνόφυλλα δένδρα, κοντὰ στὶς πηγὰς μὲ τὰ κρυστάλινα νερὰ ἐσκέφτονταν ποιοὺ δρόμο νὰ πάρῃ στὴ ζωὴ του γιὰ νὰ προκόψῃ. Ἔτσι πάλι μιὰ μέρα κάθησε, ἐκεῖ κάπου, κάτω ἀπ' τὰ δένδρα κι ἄρχισε νὰ σκέπτεται. Ἀξαφνα βλέπει νὰ ἔρχονται πρὸς τὸ μέρος του δυὸ γυναῖκες. Ἡ μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἦταν ντυμένη στὸ μετὰξι μὲ παρδαλὰ χρώματα, φιασιδωμένη, φορτω-

μένη στὸ χρυσάφι καὶ περπατοῦσε καμαρώνοντας. Ἡ ἄλλη φοροῦσε ἓνα ἀπλὸ καὶ κάτασπρο φόρεμα, χωρὶς στολίδια καὶ περπατοῦσε περήφανα. Τὸ εὐγενικό της φέρεσιμό τὴν ἔδειχνε πιὸ ὁμορφη καὶ μεγαλόποεπη.

Ὁ Ἡρακλῆς.

Ἡ φαντασμένη γυναίκα ἔτρεξε πρώτη καὶ στάθηκε μπροστὰ στὸν Ἡρακλῆ κι ἄρχισε νὰ τοῦ μιλάει πονηρὰ μὲ γλυκεῖα φωνή: «Νοιώθω, νέε μου, τὶ σκέπτεσαι. Συλλογίζεσαι ποιὸ δρόμο ν' ἀκολουθήσης στὴ ζωὴ σου.

Γι αὐτὸ μὴ βασανίζεσαι. Ἔλα μαζί μου καὶ θὰ ζήσης πλούσιος κ' εὐτυχισμένος. Γιὰ τίποτε δὲ θὰ νοιάζεσαι. Θὰ τρῶς, θὰ πίνης καὶ θὰ γλεντᾷς. Θᾶχης ὅ,τι θὲς δίχως συλλογὴν, κόπο καὶ στενοχώρια. Σὰ δὲν ἔχης σὺ θὰ ἀρπάξης ἀπὸ κείνους ποὺ ἔχουν. Τέλος θὰ κάμης ὅ,τι μπορεῖς γιὰ νὰ ζήσης εὐτυχισμένα. Οἱ φίλοι μου ἔχουν ὅλη τὴν ἐλευθερίαν νὰ κλέβουν, νὰ συκοφαντοῦν, νὰ λέν ψέματα γιὰ νὰ περνοῦν εὐχάριστη ζωή.

— Πῶς σὲ λένε κυρία, ρωτᾷ ὁ Ἡρακλῆς τὴ γυναῖκα.

— **Εὐτυχία** μελὲν οἱ φίλοι μου, **Κακία** οἱ ἐχθροί μου.

Ἡ Ἀρετή.

Στὸ ἀναμεταξὺ ἔφτασε καὶ ἡ σεμνὴ γυναῖκα. Χαιρέτισε εὐγενικὰ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τοῦ εἶπε: «Θὰ σοῦ δώσω κ' ἐγὼ μερικὲς συμβουλὲς φίλε μου. Δὲ θὰ σὲ γελάσω μὲ ψεύτικες ὑποσχέσεις. Θὰ σοῦ πῶ τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, γιὰτὶ ἀγαπῶ τὴν ἀλήθεια καὶ μισῶ τὸ ψέμα. Στὸν κόσμον τοῦτο τίποτε δὲ γίνεται χωρὶς κόπο. Γιὰ νὰ εὐτυχῇς πρέπει νὰ παλαίψης στὴ ζωὴ. Γιὰ νὰ κάμης γερὸ κορμὶ πρέπει νὰ τὸ γυμνάζης ταχτικά. Γιὰ νὰ γίνης πολεμιστὴς καλὸς πρέπει νὰ μάθης μὲ κόπο νὰ μεταχειρίζεσαι τὰ ὅπλα. Γιὰ νὰ δοξασθῇς καὶ νὰ σὲ θαυμάζῃ ὅλος ὁ κόσμος πρέπει νὰ κάμης καλὸ στοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν Πατρίδα σου. Ἀκουσε φίλε τὰ λόγια μου καὶ δὲ θὰ μετανοήσης».

Καὶ ποῖδ' εἶναι τ' ὄνομά σου, καλὴ μου κυρία, ρώτησε αὐτή.

— **Ἀρετή**, ἀπάντησε ἡ γυναῖκα.

Σκέφθηκε ἀρκετὴ ὥρα ὁ Ἡρακλῆς, ζύγισε καλὰ τὰ λόγια τῶν δυὸ γυναικῶν καὶ ἀποφάσισε νὰ τραβήξῃ τὸ δρόμον ποὺ τοῦ ἔδειχνε ἡ «Ἀρετή».

Ἔτσι δοξάστηκε κ' ἔμεινε ἀθάνατο τ' ὄνομά του.

5. — Ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ ξάδελφός του Εὐρυσθέας.

Ὑστερα ἀπὸ τὴ συνάντησίν του μὲ τὴν Ἀρετὴ καὶ τὴν Κακίαν ἐπέστρεψε ὁ Ἡρακλῆς στὴ Θήβα. Εἶχε πάρει πιά τὴν ἀπόφασίν του. Θὰ ἔκαμνε ὅ,τι μπορούσε γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων. Προτοῦ ὅμως ἀρχίσει πῆγε σὲ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν νὰ ρωτήσῃ ποῦ νὰ μείνῃ. Τὸ μαντεῖο τοῦ ἀπάντησε πὼς γιὰ νὰ δοξασθῇ πρέπει νὰ πάῃ στὶς Μυκῆνες σὲν ἑξάδελφό του τὸν Εὐρυσθέα ποὺ ἦταν βασιλεὺς τῆς χώρας αὐτῆς, καὶ δώδεκα χρόνια νὰ κάμῃ ὅλα του τὰ θελήματα. Ὁ Ἡρακλῆς πρόθυμα δέχτηκε τὶς συμβουλὲς τοῦ μαντείου κι ἀμέσως πῆγε νὰ συναντήσῃ τὸν Εὐρυσθέα. Αὐτὸς ὅμως φθονοῦσε τὸν ἑξάδελφό του γιὰ τὴ μεγάλη του ἀνδρεία κ' ἤθελε νὰ τὸν ντροπιάσῃ. Τὸν διέταξε γι' αὐτὸ νὰ κάμῃ δώδεκα πολὺ ἐπικίνδυνα κατορθώματα. Τὰ ἡρωϊκὰ αὐτὰ κατορθώματα λέγονται *ἄθλοι τοῦ Ἡρακλῆ*.

ἈΘΛΟΙ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ

6 — Τὸ λιοντάρι τῆς Νεμέας.

Ἡ Νεμέα εἶναι στὴν Ἀργολίδα. Στὴν κοιλάδα τῆς Νεμέας ποὺ εἶναι πυκνοφυτεμένη, ζοῦσε τὰ χρόνια κεῖνα ἓνα μεγάλο λιοντάρι. Ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν κατοίκων ὅλων τῶν γύρω χωριῶν. Οἱ καταστροφὲς ποὺ ἔκαμε στὰ κοπάδια ἦταν πάρα πολλές. Ὁ Εὐρυσθέας πρόσταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ σκοτώσῃ αὐτὸ τὸ λιοντάρι καὶ νὰ τοῦ φέρῃ τὸ δέρμα του. Ὁ Ἡρακλῆς ἀμέσως βγῆκε μὲ τὸ ρόπαλο, τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη του γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸ θηρίο. Μέρους ἔφαχνε νὰ τὸ βρῇ. Μία

μέρα τ' ἀνακάλυψε ἀπ' τὰ μουγκρητά του. Τρέχει κατ' ἐκεῖ κι ἀρχίζει νὰ τὸ κυνηγᾷ. Τὸ λιοντάρι τρομαγμένο μπροστὰ στὴν ὁρμὴ τοῦ Ἡρακλῆ φεύγει καὶ κρύβεται στὴ σπηλιά του πού εἶχε δυὸ στόματα. Ἐκλεισε ἀμέσως, ὁ φίλος μας, τὸ ἕνα ἀνοιγμα τῆς σπηλιᾶς μὲ πέτρες κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μπῆκε μέσα. Συμαζεύθηκε τὸ θηρίο.

Ὁ Ἡρακλῆς σκοτώνει τὸ λιοντάρι.

Ἔτοιμο νὰ χυμήξῃ πάνω στὸν Ἡρακλῆ καὶ νὰ τὸν κατασπαράξῃ. Πιὸ σβέλτος ὅμως αὐτὸς ὁρμᾷ ἀπάνω του καὶ τὸ ἀρπάζει ἀπὸ τὸ λαιμό. Τὸ ἔσφιξε μὲ τέτοια δύναμη πὺ τὸ θηρίο ἔβγαλε ἕνα φοβερὸ μουγκρητὸ κ' ἔπεσε νεκρὸ. Τὸ ἔγδαρε τότε, πῆρε τὸ δέρμα, τὸ φόρεσε καὶ πῆγε ἴσια στὶς Μυκῆνες. Τρόμαξε ὁ κόσμος

ποῦ εἶδε ἔτσι τὸν Ἡρακλῆ μὰ πὶὸ πολὺ ὁ Εὐρυσθέας. Λένε πὼς ὁ φόβος τοῦ ἦταν τόσος ποῦ γιὰ νὰ σωθῇ ἀπ' τὴ βιάση τοῦ χώθηκε μέσα σ' ἓνα μεγάλο πιθάρι. Τὸ δέσμα αὐτό, τὴ *λεοντῆ*, ὁ Ἡρακλῆς τὴν ἔφερεν πάντα μαζί του γι' ἀνάμνηση τοῦ πρώτου τοῦ ἄθλου.

7.—Ἡ Λερναία Ὑδρα.

Ἡ *λέρνη* ἦταν ἓνας μεγάλος βάλτος κοντὰ στὸ Ἄργος. Στὸ βάλτο αὐτὸ ζοῦσε ἓνα μεγάλο νερόφιδο μὲ ἔννια κεφάλια. Τὸ μεσιανὸ ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἀθάνατο. Μεγάλες καταστροφές ἔκαμνε στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὰ ζῶα τῶν γύρω χωριῶν. Μὰ καὶ τὰ σπαρτὰ στὸ διάβα τοῦ κατὰστρεφε. Αὐτὸ τὸ θηρίο πρόσταξε τώρα ὁ Εὐρυσθέας τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάη νὰ τὸ σκοτώσῃ. Αὐτός, πρόθυμος πάντα, πῆρε μαζί του τὸν ἀνεψιό του Ἴόλαο καὶ ξεκίνησε. Ἐφτασαν στὸ βάλτο. Ἡ Ὑδρα ἦταν κρυμμένη μέσα στὰ πυκνὰ καλάμια. Γιὰ νὰ τὴν ἀναγκάσουν νὰ βγῇ ἀπὸ τὴ φωλιά της, πύρωσαν στὴ φωτιά πολλὰ βέλη καὶ τὰ ἔριξαν στὰ καλάμια. Σύρθηκε τότε τὸ θηρίο σφυρίζοντας στὴν ὄχθη καὶ χύμηξε μὲ λύσσα πάνω στὸν Ἡρακλῆ καὶ περιτυλίχτηκε στὸ ἓνα τοῦ πόδι. Τὴν ἴδια ὥρα ἓνας μεγάλος κάβουρας βγῆκε καὶ μὲ τίς ψαλίδες τοῦ δάγκωνε τὸ ἄλλο τοῦ πόδι. Ἀτρόμητος ὁ ἦρως δίδει μιὰ μὲ τὸ ρόπαλο καὶ κάνει λιῶμα τὸν κάβουρα. Πατᾶ μὲ τὸ καταματωμένο τοῦ πόδι στὴν κοιλιά τῆς Ὑδρας κι ἀρχίζει νὰ χτυπᾶ δυνατὰ μὲ τὸ ρόπαλό του τὰ κεφάλια της καὶ νὰ τὰ κόβῃ. Μὰ ἔκοψε ἓνα καὶ στὴ θέσῃ τοῦ φύτρωναν δύο. Δὲ χάνει ὅμως τὸ θάρρος του. Φωνάζει τοῦ Ἴόλαου νὰ φέρῃ ἀναμένα δαυλιὰ καὶ τοῦ λέει νὰ καίῃ ἀμέσως τίς πληγὲς ποὺ ἀνοίγονταν μὲ τὰ χτυπήματα. Ἐτσι ἔκοψε καὶ τὰ ὀχτῶ κεφάλια χωρὶς νὰ φυτρώσουν ἄλλα. Τὸ μεσιανό, τ' ἀθάνατο, ἔκοψε κι αὐτὸ καὶ τὸ ἔθαψε βαθεῖα στὴ γῇ καὶ κύλησε πάνω του καὶ μιὰ μεγάλη πέτρα. Ἐβαψε μετὰ μὲ τὸ αἷμα της, ποῦ ἦταν φαρμακερό, τὰ βέλη τοῦ κι ὅποιος πληγωνόταν ἀπ' αὐτά, δὲν γιαιτρευόταν ποτέ.

8.—Οἱ Στυμφαλίδες ὄρνιθες.

Στὴ Στυμφαλία ποὺ εἶναι στὴν Πελοπόννησο εἶναι ἡ λίμνη Στυμφαλίδα. Στὴ λίμνη αὐτὴ ζοῦσαν κάτι μεγάλα πουλιά, ποὺ εἶχαν τὰ φτερά, τὸ ράμφος καὶ τὰ πόδια ἀπὸ σίδερο. Ζημιὲς μεγάλες ἔκαμναν στὰ πιτηνά, τὰ ζῶα καὶ τὰ χωράφια.

Μιὰ μέρα λέγει ὁ Εὐρυσθέας στὸν Ἡρακλῆ:

«Πήγαινε νὰ διώξης τὰ ἄγρια πουλιά ἀπὸ τὴ Στυμφαλία». Δὲ χάνει καιρὸ ὁ Ἡρακλῆς καὶ τραβᾷ γιὰ τὴ λίμνη. Ἡ λίμνη ἦταν ἀρκετὰ μεγάλη καὶ γύρω τῆς ἀπλωνόταν δάσος πυκνό. Ἀνάμεσα στὰ πυκνόφυλλα κλαριά τῶν δένδρων εἶχαν τὶς φωλιές των τὰ ὄρνια αὐτά. Πῶς νὰ τὰ εὑρίσκει; Ἔπεσε σὲ συλλογὴ.

—Μὴ σνενοχωριέσαι, ἀκούει ξαφνικὰ νὰ τοῦ λέη μιὰ γλυκεῖα φωνή. Ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ δὲ θὰ σ' ἀφίση ἔτσι. Πᾶρε τὰ χάλκινα αὐτὰ κρόταλα καὶ χτύπα τα μὲ δύναμη. Ἀπ' τὸν κρότο των θὰ σκιαχτοῦν τὰ ὄρνια καὶ θὰ πεταχτοῦν ἔξω ἀπ' τὴ φωλιά τους.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀφοῦ εὐχαρίστησε τὴ θεά, ἀνέβηκε σ' ἓνα ψήλωμα κι ἄρχισε νὰ χτυπᾷ μὲ δύναμη τὰ κρόταλα. Τὰ πουλιά πετάχτηκαν φοβισμένα στὸν ἀέρα μὲ ἀγριοφρονάρες. Ἀφίνει χάμω τότε τὰ κρόταλα, ἀρπάζει τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη του καὶ σημαδεύει. Σκότωσε πάρα πολλά. Ὅσα γλύτωσαν ἔφυγαν φοβισμένα πολὺ μακριὰ καὶ δὲ ξαναγύρισαν πιά στὴ λίμνη.

9.—Ἡ κοπριά τοῦ Αὐγεία.

Τριάντα χρόνια ἔμειναν ἀκαθάριστοι οἱ σταῦλοι τοῦ Αὐγεία τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἥλιδας, ποὺ εἶχε ἀμέτρητα κοπάδια.

Γιὰ νὰ ἐξευτελίση ὁ Εὐρυσθέας τὸν Ἡρακλῆ τὸν πρόσταξε νὰ πᾶν νὰ καθαρίσῃ τοὺς σταύλους αὐτοῦς. Ὁ Ἡρακλῆς κι αὐτὴ τῇ προσταγῇ πρόθυμα τὴ δέχτηκε καὶ τὴν ἐτέλεσε. Πίστευε, κι αὐτὸ εἶναι σωστό, πὼς καμιὰ δουλειὰ δὲν εἶναι ἐξευτελιστικὴ. Πῆγε καὶ βοῆξε τὸν Αὐγεία καὶ τοῦ εἶπε τὴ διαταγὴ πὺ εἶχε ἀπὸ τὸν Εὐρυσθέα.

— "Ἄν καταφέρῃς νὰ καθαρίσῃς τοὺς σταύλους μου σὲ μιὰ μέρα, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Αὐγείας, σοῦ δίνω ἓνα μεγάλο μερίδιο ἀπ' τὰ ζῶα μου.

— Δέχομαι ἀπαντᾷ ὁ Ἡρακλῆς. Καὶ στὸ γυιὸ τοῦ Αὐγεία πὺ ἦταν ἐκεῖ, εἶπε: «Νὰ εἶσαι μάρτυρας».

Δὲν ἦτανε παληκάρι μονάχα ὁ Ἡρακλῆς, ἦταν καὶ ξυπνός. Κοντὰ στοὺς σταύλους τοῦ Αὐγεία ἔτρεχαν δυὸ ποτάμια, ὁ Πηνειὸς κι ὁ Ἀλφειός. Σκάβει καὶ ἀνοίγει δυὸ μεγάλα αὐλάκια καὶ φέρνει τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν μέσα στὸ σταῦλο. Ὁρμοῦν τὰ νερὰ ἀπὸ τὴν τρύπα πὺ εἶχε ἀνοίξει πρὸ μπροστὰ στὸν τοῖχο τοῦ σταύλου καὶ σαρώνουν τὴν κοπριά. Ἔτσι σὲ μιὰ μέρα καθαρίζουν οἱ σταῦλοι. Ὁ Ἡρακλῆς ξαναγυρίζει τὸ νερὸ τῶν ποταμῶν στὴν κοίτη τους.

Καλεῖ τὸν Αὐγεία νὰ ἰδῇ τοὺς σταύλους γιὰ νὰ πεισθῇ πὼς καθάρισαν καὶ ζητᾷ νὰ τοῦ δώσῃ ὅ,τι τοῦ εἶχε ὑποσχεθῇ. Ὁ Αὐγείας ὅμως δὲν κρατᾷ τὸ λόγο του καὶ δὲ θέλει νὰ δώσῃ τὰ κοπάδια.

— Ἔδωσες τὸ λόγο σου, τοῦ ἔλεγε ὁ γυιὸς του ὁ Φιλέας, καὶ πρέπει νὰ τὸν φυλάξης.

Ὁ Αὐγείας δὲν ἀκούει τίποτα κι ἀρνεῖται νὰ δώσῃ τὰ κοπάδια. Θυμώνει τότε ὁ Ἡρακλῆς, πιάνει καὶ φυλακίζει τὸν Αὐγεία κι ἀνεβάξῃ στὸ θρόνο του τὸν δίκαιο Φιλέα. Χτίζει προτοῦ φύγει κ' ἓνα ναὸ γιὰ τιμὴ τοῦ Δία. Ἐκεῖ, ἀπὸ τότε, γινόντουσαν οἱ **Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες**.

10.—Θάνατος τοῦ Ἡρακλῆ.

Ὁ Ἡρακλῆς ἔκαμε κι ἄλλα μεγάλα καὶ θαυμαστὰ κατορθώματα. 1) Ἐπιασε τὸ ἱερὸ λάφι τῆς Ἀρτέμιδας μὲ τὰ χρυσᾶ κέρατα καὶ τὰ χάλκινα πόδια· 2) ἔπιασε ζωντανὸ τὸν ἀγριόχοιρο τῆς Ἐρυμάνθου· 3) ἔπιασε ζωντανὸ τὸν ταῦρο τῆς Κρήτης καὶ τὸν ἔφερε στὶς Μυκῆνες· 4) ἔφερε στὸν Εὐρυσθέα τὴ ζώνη τῆς Ἴππολύτης τῆς βασίλισσας τῶν Ἀμαζόνων· 5) πῆρε τὰ κόκκινα βόδια τοῦ Γηρυόνη, τοῦ γίγαντα μὲ τὰ τρία κεφάλια καὶ τὰ ἔξη χέρια ἀφοῦ τὸν σκότωσε· 6) ἔφερε τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων· 7) νίκησε τὸν Κέρβερο, τὸ σκυλὶ μὲ τὰ τρία κεφάλια, μὲ τὴν οὐρὰ πού τελείωνε σὲ κεφάλια Δράκου καὶ πού γιὰ τρίχες στὴ ράχη εἶχε φίδια. Βοήθησε καὶ προστάτευσε τοὺς βασανισμένους. Ἔτσι τιμήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Πέθανε στὰ βαθεῖα γηρατειά. Οἱ θεοὶ γι ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων του τὸν ἔκαμαν Ἀθάνατο.

Ο ΘΗΣΕΑΣ

11.—Ἡ γέννηση τοῦ Θησέα.

Στὴν ἀκρογιαλιά τῆς Πελοποννήσου, ἀντίκρου στὸν Πόρο, εἶναι μιὰ πολιτεία πού λέγεται Τροιζῆνα.

Βασιλιάς στὴν πολιτεία αὐτὴ ἦταν ὁ Πυτθέας πού εἶχε μιὰ χαριτωμένη καὶ πολὺ καλὴ κόρη, τὴν Αἰθρα. Κάποτε ὁ βασιλιάς τῆς Ἀθήνας, Αἰγέας, ἔκαμε ταξίδια στὶς πολιτείες τῆς Ἑλλάδας. Πέρασε κι ἀπ' τὴν Τροιζῆνα. Σὰν εἶδε τὴν ὁμορφὴ Αἰθρα, τοῦ ἄρεσαν οἱ καλοὶ τῆς τρόποι κι ἡ νοικοκυροσύνη της, τὴ ζήτησε σὲ γάμο καὶ τὴν παντρεύτηκε. Ἐμεινε μαζί της κάμποσο καιρὸ καὶ ξαναγύρισε στὴν Ἀθήνα. Τὴν Αἰθρα τὴν ἄφησε ἔγκυο. Προτοῦ ἀναχωρήσει πῆρε τὴ γυναῖκα του

ἔξω στήν αὐλή καὶ τῆς εἶπε : « Ἄν τὸ παιδί πού θὰ γεννηθῇ εἶναι ἀρσενικό ἀνάθρεψέ το μὲ προσοχὴ καὶ σὰ μεγαλώση καὶ γίνῃ παληκάρι, φέρε τον ἐδῶ σ' αὐτὴ τὴν πέτρα καὶ εἰπέ του πὼς κάτω ἀπ' αὐτὴ ἔχω κρυμένα τὰ πέδιλα καὶ τὸ σπαθί μου. Ἄς τὴ σηκώσῃ νὰ τὰ πάρῃ, νὰ τὰ φορέσῃ καὶ νάρθῃ νὰ μὲ βρῇ στήν Ἀθήνα».

12.—Ὁ Θησέας φεύγει γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Παληκάρι πιά δέκα ἔξ χρονῶν ὁ Θησέας ἀποφάσισε νὰ φύγῃ ἀπ' τὴν Τροιζῆνα, νὰ πάῃ στήν Ἀθήνα καὶ νὰ βρῇ τὸν πατέρα του. Ἡ μητέρα του τὸν ἔφερε κοντὰ στήν πέτρα καὶ τοῦ εἶπε ὅσα τῆς εἶχε πεῖ ὁ Αἰγέας. Μὲ τὸ πρῶτο σήκωσε ὁ Θησέας τὴ μεγάλη πέτρα καὶ πῆρε ἀπὸ κάτω τὸ σπαθί καὶ τὰ πέδιλα. Τὸν ἔξωσε τότε ἡ Αἴθρα μὲ τὸ σπαθί καὶ τοῦ φόρεσε τὰ πέδιλα. Ὁ παπποῦς του τὸν συμβούλεψε νὰ πάῃ ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰτὶ στὸ δρόμο τῆς στεριᾶς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πολλοὶ κακούργοι λήστευαν καὶ σκότωναν τοὺς διαβάτες.

— Γιατί, παπποῦ, ἀπαντᾷ μὲ θάρρος ὁ Θησέας. Δὲν εἶναι ντροπὴ ν' ἀποφύγω ἐγὼ δειλὰ τὸν κίνδυνον καὶ νὰ ταξιδέσω ἀπὸ εὐκόλο δρόμο τὴ στιγμὴ πού ὁ Ἡρακλῆς μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του κυνηγᾷ καὶ τιμωρεῖ τοὺς κακούργους καὶ καθαρίζει τὴ γῆ ἀπὸ τὰ θηρία!»
Ἔτσι ἔφυγε πεζὸς γιὰ τὴν Ἀθήνα.

13.—Τὰ κατορθώματα τοῦ Ἡραεῖ.

Στὸ δρόμο συνάντησε πολλοὺς κακούργους πού μὲ χίλιους δυὸ τρόπους βασάνιζαν τοὺς ἀνθρώπους πού ἔπεφταν στὰ χέρια τους.

‘Ο Θησέας σηκώνει τὴν πέτρα.

Οἱ πὺδ αἰμοβόροι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν :

Ὁ Περιφήτης ποὺ εἶχε τὸ καρτέρι του κοντὰ στὴν Ἐπίδαυρο. Εἶχε ἓνα ῥόπαλο καὶ μ' αὐτὸ ἔσπαζε τὰ κεφάλια τῶν διαβατῶν.

Ὁ Σίνης ὁ Πιτυοκάμπτης. Αὐτὸς πάλι λύγιζε τὰ κλαριά δύο δένδρων ποὺ ἦταν ἀντικρουστά, ἔδενε τὰ πόδια τῶν διαβατῶν τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ κλαριά τοῦ ἐνὸς καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ κλαριά τοῦ ἄλλου, ἄφινε τὰ κλαριά ἐλεύθερα καὶ αὐτὰ ξεσηκώνονταν μὲ ὀρμὴ καὶ τοὺς ἔσκιζαν στὰ δύο.

Ὁ κακούργος Σκίρωνας ποὺ κάθουνταν στὸν ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου ἐκεῖ ἀκριβῶς στὴν «Κακιά σκάλα» καὶ μὲ μιὰ κλωτσιὰ τίναξε τοὺς διαβάτες στὴ θάλασσα καὶ τοὺς ἔπνιγε.

Ὁ Προκρούστης ὁ ληστής μὲ τὰ δυὸ κρεβάτια. Τὸν ἀντάμωσε κοντὰ στὴν Ἐλευσίνα. Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ κρεβάτια ἦταν κοντὸ καὶ τὸ ἄλλο μακρὺ. Τοὺς ἀψηλοὺς ἀπὸ τοὺς διαβάτες ποὺ ἔπεφταν στὰ χέρια του τοὺς ξάπλωνε στὸ κοντὸ κρεβάτι καὶ μὲ τὸ σπαθί του ἔκοβε τὰ πόδια τους ποὺ ἔβγαιναν ἔξω ἀπ' αὐτό, τοὺς κοντοὺς πάλι τοὺς ξάπλωνε στὸ μακρὺ καὶ γιὰ νὰ ψηλώσουν τάχα τοὺς τραβοῦσε τὰ πόδια καὶ τοὺς σκότωνε μὲ φρικτοὺς πόνους.

Μὲ τίς ἴδιες τιμωρίες σκότωσε ὁ Θησεύς τοὺς κακούργους αὐτοὺς. Ὅλοι ἢ χῶρα ἀπὸ τὴν Τροιζήνα ἔως τὴν Ἀθῆνα καὶ πέρα μιλοῦσε μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὸν καινούριον ἥρωα. Ἡ φήμη του εἶχε φτάσει στὴν Ἀθῆνα πὺδ μπροστὰ ἀπ' αὐτόν. Σὰν ἔφτασε στὴν Ἀθῆνα τὸν δέχτηκε μὲ χαρὰ στὸ παλάτι του ὁ Αἰγέας. Ἀπὸ τὸ σπαθί καὶ τὰ πέδιλα ἀναγνώρισε πῶς εἶναι ὁ γυιὸς του καὶ ἀγκαλιάζοντάς τον τὸν φιλοῦσε καὶ ἔκλαιγε ἀπὸ χαρὰ.

14.—Ὁ Ταῦρος τοῦ Μαραθῶνα.

Τὰ χωριά πού βρίσκονταν στὸν κάμπο τοῦ Μαραθῶνα, τὸν καιρὸ πού ἔφτασε ὁ Θησέας στὴν Ἀθήνα, ὑπόφερναν ἀπὸ τὶς καταστροφές πού προξενοῦσε στὰ κτήματά τους ἕνας φοβερὸς ταῦρος. Τὸν ταῦρο αὐτὸ τὸν εἶχε φέρει ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὸν εἶχε χαρίσει στὸν Εὐρυσθέα. Σὰν ὁ Θησέας ἔμαθε τὸ κακὸ αὐτὸ στεναχωρέθηκε. Παίρνει ἀμέσως τὴν ἀπόφαση νὰ τὸν πιάσῃ γιὰ νὰ γλυτώσῃ ὁ τόπος ἀπὸ τὴ συμφορὰ. Τραβᾷ γιὰ τὸν κάμπο, συναντᾷ τὸ θηρίο, τὸ κυνηγᾷ. Κάνει βρόχο μὲ τὸ σχοινί του, τὸ ρίχνει καὶ πιάνει τὸν ταῦρο ἀπὸ τὸ λαιμό. Παλεύει ὁ ταῦρος, μουγκρίζει, βάζει ὅλα του τὰ δυνατὰ νὰ ξεφύγῃ, νὰ γλυτώσῃ μὰ τοῦ κάκου. Ὁ Θησέας τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὰ κέρατα, τὸν ρίχνει στοὺς ὠμούς του καὶ τὸν φέρνει ζωντανὸ στὴν Ἀθήνα.

Ἡ ὑποδοχὴ πού τοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν περιχώρων δὲν περιγράφεται. Τραβοῦν ὅλοι μαζί, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Θησέα, πού βαστοῦσε στοὺς ὠμούς του τὸν ταῦρο, σ' ἕνα βωμὸ κι ἐκεῖ τὸν θυσιάζουν στοὺς Θεούς.

15—Μίνωας καὶ Μινώταυρος.

Βασιλιάς τῆς Κρήτης τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν ὁ Μίνωας. Κάποτε ὁ γιὸς τοῦ Μίνωα ἦρθε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ βρεθῇ σὲ μιὰ μεγάλη γιορτῇ. Ἐκεῖ λογόφερε μὲ κάποιον Ἀθηναῖο κι αὐτὸς τὸν σκότωσε. Θύμωσε ὁ Μίνωας καὶ κήρυξε τὸν πόλεμο στοὺς Ἀθηναίους. Ἦρθε μὲ τὸ στόλο του καὶ μὲ πολὺ στρατό, νίκησε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ὑποχρέωσε νὰ στέλνουν κάθε ἐννια

χρόνια στήν Κρήτη ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ παρθένες γιὰ νὰ τὰ τρώῃ ὁ Μινώταυρος. Ὁ Μινώταυρος ἦταν ἓνα φοβερὸ θηρίο. Εἶχε σῶμα ἀνθρώπου καὶ κεφάλι ταύρου. Ὁ Μινώταυρος αὐτὸς ζοῦσε σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιὰ πὺν λέγονταν λαβύρινθος. Ὅποιος ἔμπαινε μέσα στὸ λαβύρινθο δὲν μποροῦσε νὰ ξαναβγῇ γιατί εἶχε πολλοὺς διαδρόμους μὲ πολλὰ στριφογυρίσματα. Λένε πὺς τὸν λαβύρινθο αὐτὸ τὸν ἔχτισε ὁ Δαίδαλος, ὁ πατέρας τοῦ Ἰκαρου.

Κάθε ἐννιά χρόνια οἱ Ἀθηναῖοι ἔβαζαν κλῆρο γιὰ τὰ θύματα. Χρόνια τώρα ἡ Ἀθήνα ἦταν βυθισμένη σὲ μεγάλο πένθος.

16.—Ὁ Θησεὺς πηγαίνει στήν Κρήτη.

Ὁ Θησεὺς εἶχε μάθει γιὰ τὸ κακὸ αὐτὸ πὺν ἔδερνε τὴν Ἀθήνα. Σὰν ἔφτασε ἡ χρονιά πὺν ἔπρεπε νὰ φύγουν τὰ ἑπτὰ ἀγόρια καὶ οἱ ἑπτὰ παρθένες γιὰ τὴν Κρήτη ζήτησε ἀπὸ τὸν πατέρα του νὰ πάη κι αὐτὸς μαζί τους. Ὁ Αἰγέας προσπάθησε νὰ τὸν κάμῃ ν' ἀλλάξῃ γνώμη, μὰ ὁ Θησεὺς δὲν ἄκουε κανένα. «Πρέπει ἡ Ἀθήνα νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ φοβερὸ αὐτὸ κακὸ» ἔλεγε. Μὲ τὰ πολλὰ δέχτηκε ὁ Αἰγέας. Τὸ καράβι πὺν ἔφερενε τὰ δεκατέσσαρα θύματα στήν Κρήτη εἶχε μαῦρο πανὶ γιὰ σημάδι πένθους. Ὁ Αἰγέας ἔδωσε στὸν καπετάνιο ἓνα ἄσπρο πανὶ καὶ τοῦ παράγγειλε στὸν γυρισμὸ ν' ἀλλάξῃ τὰ μαῦρα πανιὰ μὲ τὰ ἄσπρα, ἂν, μὲ τὸ καλὸ, γύριζαν ὅλοι γεροί. Ἔτσι ἔφυγε τὸ καράβι. Οἱ γονεῖς, οἱ συγγενεῖς καὶ ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι παρακαλοῦσαν τοὺς Θεοὺς νὰ βοηθήσουν τὸν Θησεῖα νὰ σκοτώσῃ τὸ Μινώταυρο.

17.—Ὁ Θησέας σκοτώνει τὸ Μινώταυρο.

Ἐφτασε τὸ πλοῖο στὴν Κρήτη. Ὁ Θησέας ζητᾷ ἀπὸ τὸν βασιλέα Μίνωα νὰ τὸν ἰδῇ, νὰ τοῦ μιλήσῃ. Τὸν δέχεται ὁ βασιλιάς κι ὁ Θησέας μὲ θάρρος τοῦ λέγει πὼς ἔχει σκοπὸ νὰ σκοτώσῃ τὸ Μινώταυρο. Γέλασε ὁ Μίνωας καὶ εἶπε: «Ἄν κατορθώσῃς αὐτὸ ποὺ λές, χαρίζω τὴ ζωὴ στοὺς νέους καὶ στίς νέες ποὺ ἦρθαν μαζί σου καὶ στὸ ἕξις ἀπαλλάσσω τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὴν τιμωρίαν αὐτήν». Φεύγει ὁ Θησέας χαρούμενος. Στὸ διάδρομο τοῦ παλατιοῦ τὸν σταματᾷ μιὰ γλυκεῖα κοπέλα. Ἦταν ἡ Ἀριάδνη, ἡ κόρη τοῦ Μίνωα, «Πᾶρε, τοῦ λέει, τὸ κουβάρι αὐτὸ μὲ τὴ κλωστή. Δέσε τὴ μιὰ ἄκρην τῆς κλωστῆς στὸ στόμα τῆς σπηλιᾶς καὶ ξετυλίγοντας προχώρησε μέσα μὲ τοὺς συντρόφους σου. Μὴ ξεχνᾷς πὼς ἡ σπηλιά ἔχει πολλοὺς διαδρόμους κι ὅποιος μπῆ ἐκεῖ μέσα δὲν ξαναβγαίνει ποτὲ πιά».

Εὐχαρίστησε ὁ Θησέας τὴν καλὴ καὶ ψυχόπονη κόρη, πῆρε τοὺς συντρόφους του καὶ μπῆκε στὸ λαβύρινθο. Ἔδεσε τὴν κλωστή στὸ στόμα τῆς σπηλιᾶς καὶ προχώρησε ξετυλίγοντας τὸ κουβάρι. Σὰν προχώρησε ἀρκετὰ ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ λαβύρινθου τὰ μουγκρητὰ τοῦ θηρίου. Τρόμος καὶ φόβος ἔπιασε τοὺς συντρόφους τοῦ Θησέα. Ἀτρόμητος ὅμως αὐτὸς χύμηξε μὲ γυμνὸ τὸ ξίφος καταπάνω τοῦ θηρίου καὶ τὸ τρύπησε πέρα γιὰ πέρα. Ὁ Μινώταυρος ἔπεσε χάμω νεκρός. Δάκρυα χαρᾶς πλημμύρισαν ἀπὸ τὰ μάτια τῶν νέων καὶ τῶν κοριτσιῶν καὶ ὅλοι μαζί ἀγκάλιασαν τὸν Θησέα καὶ τὸν ἐφιλοῦσαν. Σὰν ἐπέρασε ἡ πρώτη τους συγκίνηση ὅλο γέλια, μὲ τὴν βοήθεια τῆς κλωστῆς, βγῆκαν ἔξω. Μπῆκαν ἀμέσως στὸ καράβι κ' ἔφυγαν. Μαζί τους ἔφυγε κ' ἡ

Ἀριάδνη. Ὁ καπετάνιος ἀπὸ τῆ χαρὰ τοῦ ξέχασε ν' ἀλλάξῃ τὰ πανιά τοῦ καραβιοῦ.

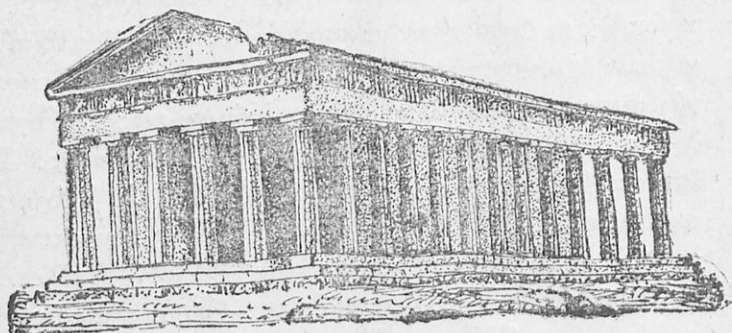
18.—Θάνατος τοῦ Αἰγέα.

Ὁ Αἰγέας καθημερινὰ ἀνέβαινε στὸ βράχο τῆς Ἀκρόπολης κι ἀγνάντευε μὲ καρδιοχτύπι μακρὰ στὸ πέλαγος τὸν ἐρχομὸ τοῦ καραβιοῦ. Βλέπει μιὰ μέρα τὸ καράβι νὰ ἐπιστρέφῃ μὲ μαῦρα πανιά. Νόμισε πὼς ὁ Θησεύς δὲν τὰ κατάφερε νὰ σκοτώσῃ τὸ Μινώταυρο. Τὸν ἔπιασε ἀπελπισία καὶ γκρεμίσθηκε ἀπ' τὸ βράχο καὶ σκοτώθηκε. Αὐτοκτόνησε ἀπὸ τὴ μεγάλη του στενοχώρια. Σὲ λίγο ἄραξε τὸ καράβι στὸ Φάληρο. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα μαθεύτηκε ὁ ἐρχομὸς τοῦ Θησεά καὶ τῶν συντρόφων του. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, ἔτρεξαν νὰ τὸν ὑποδεχθοῦν. Γέλια καὶ τραγούδια σκορπίσθηκαν παντοῦ. Ὁ Θησεύς πρόσφερε θυσία στοὺς θεοὺς πού τὸν γλύτωσαν. Σὰν ἔμαθε τὸ χαμὸ τοῦ πατέρα του λυπήθηκε πολὺ γιατί τοῦ εἶχε μεγάλη ἀγάπη.

19.—Ὁ Θησεύς βασιλιάς τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τιμήσουν τὸ Θησεά τὸν ἀνακήρυσαν βασιλέα των. Ὁ Θησεύς σὰν βασιλιάς ἔκαμε πάρα πολλὰ καλὰ στὴν πατρίδα του. Ἐνώσε ὅλες τὶς μικρὲς πολιτεῖες τῆς Ἀττικῆς σ' ἓνα βασίλειο. Ὁργάνωσε τὰ *Παναθήναια*, γιορτὴ μεγάλη, πρὸς τιμὴν τῆς Θεᾶς Ἀθηνᾶς πού προστάτευε τὴν Ἀθήνα. Χρόνια ἔζησε μὲ δόξα καὶ τιμὴ. Ἐκαμε πολλοὺς πολέμους καὶ νίκησε. Κάποτε πού ἔλειπε ἀπ' τὴν Ἀθήνα ἄρπαξε τὸν θρόνο

του ἑνας Ἀθηναῖος. Μὲ λύπη του τὸ ἔμαθε. Ἐπῆγε
 στὴ Σκῦρο νὰ βρῇ φιλοξενία στὸ Βασιλιά τῆς νήσου
 Λυκομήδη. Αὐτὸς δὲν τὸν ἐχώνευε καὶ μιὰ μέρα κεῖ ποὺ
 ἔκαμναν περίπατο στὸ βουνὸ τὸν ἐγκρέμισε ἀπὸ ἕνα
 βράχο στὴ θάλασσα.

Τὸ Θησεῖο.

Ὁ Στρατηγὸς Κίμωνας ὕπερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια
 μάζεψε τὰ κόκκαλά του καὶ τᾶφere στὴν Ἀθήνα. Μέρes
 βάσταξαν οἱ γιορτὲς ποὺ ὁργανώθηκαν γιὰ θύμηση τοῦ
 δοξασμένου ἥρωα. Ἔθαψαν τὸ κόκκαλά του μὲ μεγάλες
 τιμές Πάνω στὸ μνῆμα του ἔχτισαν ἕνα ναό, τὸ *Θησεῖο*
 ποὺ ὡς τὰ σήμερα σώζεται.

Η ΑΛΚΗΣΤΗ

Παράδειγμα γυναίκας πού αγαπά τὸν ἄνδρα της.

20.—"Αδμητος καὶ "Αλκηστη.

Ὁ βασιλιάς τῆς Ἰωλκοῦ Πελίας εἶχε μιὰ κόρη ξακουστή σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν καλωσύνη της. Τὴν ἔλεγαν "Αλκηστη. Βασιλιάδες κι ἀρχοντόπουλα ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆ ζήτηγαν σὲ γάμο. Τὴν εἶδε κι ὁ "Αδμητος, βασιλιάς στὶς Φέρες (Βελεστίνο) τῆς Θεσσαλίας, ἐνθουσιάστηκε ἀπὸ τὰ κάλλη καὶ τὴ νοικοκυρῶσύνη της καὶ τὴ ζήτησε κι αὐτὸς νὰ τὴν πάρη γυναῖκα του.

— Εὐχαρίστως, τοῦ ἀπάντησε ὁ Πελίας, φθάνει νὰ ζήσης στ' ἀμάξι, πού θὰ ἔρθης νὰ τὴν πάρης, ἓνα λιοντάρι κ' ἓνα ἀγριοχόιρο.

Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα, πού τὸν προστάτευε καὶ πού τοῦ παρουσιάστηκε σὰ χωρικός καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ τὸν πάρη ὑπηρέτη του, κατάφερε νὰ ζήσῃ τὸ λιοντάρι καὶ τὸν ἀγριοχόιρο καὶ νὰ γίνῃ ἄνδρας τῆς "Αλκηστης. Ἡ "Αλκηστη ἀγάπησε μ' ὅλη της τὴν ψυχὴ τὸν "Αδμητο, γιατί κι ἄνδρεῖος ἦτανε, μὰ εἶχε κ' εὐγενικὴ καρδιά.

21.—Αὐτοθυσίᾳ τῆς "Αλκηστης.

Χρόνια ἔζησε εὐτυχισμένα τ' ἀνδρόγυννο. Κάποτε ὁ "Αδμητος ἀρρώστησε βαρεῖα καὶ κυνδύνευε νὰ πεθάνῃ. Στέλνει ἡ "Αλκηστη ὑπηρέτες στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν νὰ μάθῃ πῶς πορεῖ νὰ γλυτώσῃ τὸν ἄνδρα

της. «Κάποιος γιά χάρη του πρέπει νά πεθάνη», ἀπάντησε τὸ μαντεῖο. Κανένas ὅμως δὲ δεχόταν νά πεθάνη. "Ολοι ἀγαποῦσαν τὴ ζωή. Σὰν εἶδε κι ἀπόειδε ἡ καλὴ γυναίκα ἀποφάσισε νά πεθάνη αὐτή. Μὲ κλάματα ἀποχαιρέτησε τὸν ἄνδρα της, ποὺ τὴν παρακαλοῦσε νά μὴ κάμῃ τίποτε γιά χάρη τῶν παιδιῶν τους, φίλησε πολλὲς φορὲς τ' ἀγαπημένα της παιδάκια κι αὐτοκτόνησε. Ὁ "Αδμητος ἔγινε καλὰ. Λύπη ὅμως μεγάλῃ σκορπίστηκε στὸ παλάτι καὶ σ' ὅλο τὸ βασίλειο γιά τὸ χαμὸ τῆς "Αλκηστης. Πιὸ ἀπαρηγόρητος ἦταν ὁ "Αδμητος.

Κεῖνῃ τῇ μέρᾳ πέρασε ἀπὸ τὴς Φέρες ὁ Ἡρακλῆς. Πήγαινε στὴ Θράκη νά φέρῃ στὸν Εὐρυσθέα τὰ ἄλογα τοῦ βασιλείᾳ Διομήδη. Ἔμαθε τί εἶχε συμβῇ. Ἐνθουσιάστηκε ἀπὸ τὴν αὐτοθυσίᾳ τῆς "Αλκηστης καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση νά τὴ ξαναφέρῃ στὴ ζωή. Τρέχει στὸν "Αδῃ. Παλεύει μὲ τὸ θάνατο, τὸν νικᾷ καὶ φέρνει πίσω στὸν "Αδμητο τὴν "Αλκηστη. Ὁ "Αδμητος τρῖβει τὰ μάτια του. Νομίζει πὼς βλέπει ὄνειρο. Γρήγορα ὅμως συνέρχεται. Δὲ ξέρει μὲ ποιά λόγια καὶ μὲ ποῖο τρόπο νά εὐχαριστήσῃ τὸν φίλο του Ἡρακλῆ. Χαρὰ μεγάλῃ καὶ σ' ὅλο τὸ βασίλειο. Εὐχὲς γιά τὸν ἥρωα. Γλέντια καὶ γιορτὲς παντοῦ.

Χρόνια ξανάζησε ἀγαπημένα κ' εὐτυχισμένα τὸ ἀνδρόγυνο.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

3300 - 1100

Η ΕΛΛΑΔΑ

1. Ἡ χώρα καὶ οἱ κάτοικοι.

Ἡ Ἑλλάδα μας δὲν εἶναι μεγάλη χώρα. Μήτε ἦταν καὶ πολὺ πρὶν μεγάλη τὸν παλιὸ καιρὸ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὴ Μακεδονία στὰ βόρεια, τὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν Κρήτη στὰ νότια. Κι ἀπὸ τὰ νησιά: Μυτιλήνη, Χίος, Σάμο ποῦναι στὸ Αἰγαῖο Πέλαγο, καὶ τὴν Κέρκυρα, Λευκάδα, Κεφαλληνία, νησιά τοῦ Ἰονίου Πελάγους.

Μήτε εἶναι καὶ καμιὰ πλούσια χώρα. Ἐξὸν ἀπὸ τὸ μεγάλο κάμπο τῆς Θεσσαλίας καὶ μερικοὺς τῆς Μακεδονίας, ὅλη ἡ ἄλλη χώρα εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ βουνά.

Ὡς τόσο στὴ μικρὴ καὶ ἄγονη αὐτὴ χώρα δημιουργήθηκε τὸν παλιὸ καιρὸ ἓνα μεγάλο ἔθνος, τὸ **Ἑλληνικὸ ἔθνος**, ποὺ ἔδωσε τὰ μεγαλύτερα πράγματα στὸν κόσμον καὶ ἀνάπτυξε τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμό, ποὺ στάθηκε ἡ βάση τοῦ σημερινοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

2. — Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες φτάνουν στὴν Ἑλλάδα.

Στὴ χώρα αὐτὴ πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, στὰ παλιὰ χρόνια, κατοικοῦσαν ἄλλοι λαοί. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν οἱ Πελαγοί. Εἶχανε κάμποσο προοδέψει οἱ λαοί

αὐτοὶ στὸν πολιτισμό. Ἦξεραν νὰ κάνουν καλὰ κτίρια, τὰ καράβια τοὺς ἔσχιζαν τὶς θάλασσες, ἤξεραν καὶ νὰ γράφουν. Οἱ Ἕλληνες ἔφτασαν στὴν Ἑλλάδα ὑστερώτερα. Ἦρθαν ἀπὸ πολὺ μακριά, ἀπὸ τὴ Βαλτική θάλασσα ἢ ἀπὸ τὴν Κασπία θάλασσα. Ἐκεῖ ζοῦσαν μὲ ἄλλους συγγενικοὺς λαοὺς καὶ ὅλοι μαζί λέγονταν **Ἀριοι**. Ἀργότερα τοὺς εἶπαν **Ἰνδοευρωπαῖους**, γιατί ἄλλοι πῆγαν κατὰ τὶς Ἰνδίες καὶ ἄλλοι ἦρθαν στὴν Εὐρώπη. Τὸ κοῦο καὶ ἡ ὑγρασία ποὺ ἔκανε σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη τοὺς ἀνάγκασαν νὰ κατεβοῦν νοτιώτερα, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι πιὸ ζεστό.

Πρῶτοι Ἕλληνες ποὺ ἔφτασαν στὴν Ἑλλάδα ἦταν αὐτοὶ ποὺ λέγονταν **Ἀχαιοί**. Ἐφτασαν ἐδῶ, κοντὰ δυὸ χιλιάδες χρόνια προτοῦ νὰ γεννηθεῖ ὁ Χριστός.

Ἦταν ψηλοὶ καὶ δυνατοὶ καὶ καλὰ ὀπλισμένοι. Οἱ Πελαγοὶ τᾶχασαν σὰν εἶδαν νὰ πλημμυρίζουν τὴ χώρα τοὺς τέτιοι ἄνθρωποι. Χτυπήθηκαν μαζί τους. Οἱ Ἀχαιοὶ τοὺς νίκησαν. Ἀργότερα ὅμως φιλιώθηκαν μαζί τους καὶ σὲ κάμποσα χρόνια μέσα ἡ Ἑλλάδα ἔλλαξε ὄψη. Νέες πολιτεῖες ἔγιναν, οἱ παλιές ξαναβρῆκαν τὴ δόξα τους.

Βραδύτερα οἱ Ἀχαιοὶ ἔκαναν μεγάλους καὶ μακρινούς πολέμους στὴν Κύπρο, στὴ Μικρὰ Ἀσία, στὴν Αἴγυπτο καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἦταν ποὺ ἔκαμαν καὶ τὸν Τρωικὸ πόλεμο.

3. — Κάδοδος τῶν Δωριέων.

Ὅσο οἱ Ἀχαιοὶ πολεμοῦσαν μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὰ 1100 π. Χ., οἱ πολιτεῖες ἔμεναν ἔρημες, τὰ κάστρα χωρὶς στρατό, τὰ βασιλεῖα χωρὶς βασιλιάδες. Τὴν

ἐποχή αὐτὴ ἔφτασε ἀπὸ τὰ δάση ποῦναι στὸ βοριά, μιὰ ἄλλη ἐλληνικὴ φυλὴ, οἱ **Δωριεῖς**. Εἶχαν ξεινήσει τὸ ἴδιο μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς, μὰ εἶχαν ἀργοποροῖσει, γιατί στάθηκαν πολλὰ χρόνια κατὰ τὴν Ἥπειρο καὶ πρὸ βορεινά, πέρα ἀπὸ τὸ βουνὸ Πίνδος.

Ἀπὸ κεῖ ἔφτασαν στὴ Θεσσαλία, προχώρησαν στὴ Δωρίδα, στὸ νομὸ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ στὴν Αἰτωλία. Ἄλλοι πάλι ἀπὸ τὴν Αἰτωλία ὤρμησαν στὴν Πελοπόννησο.

Τότε ἔγινε μεγάλη συμφορὰ στὴν Ἑλλάδα. Οἱ Δωριεῖς ἔτσι, πού ζοῦσαν χρόνια στὰ δάση, εἶχανε μείνει πίσω στὸν πολιτισμό. Καὶ καθὼς ἔφερναν μαζί τους σιδερένια κοντάρια, χτύπησαν τοὺς Ἀχαιοὺς, τοὺς χάλασαν τὰ κάστρα, τὰ «κυκλώπεια τείχη» πού λέγανε, τοὺς κατέστρεψαν τὶς πολιτεῖες καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς σκλάβωσαν.

Πολλοὶ Ἀχαιοὶ τότες, φεύγοντας τὴν ὁρμὴ τῶν Δωριέων, μῆχαν στὰ καρόβια καὶ πῆγαν στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ ἔκτισαν ἐλληνικὲς πολιτεῖες πού τὶς ἔλεγαν **ἀποικίες**.

Οἱ Δωριεῖς ἀπὸ τὴ Σπάρτη πού πρωτοπῆραν, προχώρησαν στὰ βόρεια καὶ κυρίεψαν ὅλη τὴν Πελοπόννησο, πῆραν καὶ τὰ Μέγαρα καὶ θὰ κυρίευσαν καὶ τὴν Ἀθήνα, ἂν δὲν τοὺς ἐμπόδιζε τὸ βουνὸ ὁ Κιθαιρῶνας καὶ ἡ παλληκαριὰ τῶν Ἀθηναίων.

Αὐτὴ ἡ ἀναστάτωση πού ἔγινε στὴν Ἑλλάδα λέγεται : « **Καθόδος τῶν Δωριέων** ».

Μὲ τὸν ἐρχομὸ τῶν Δωριέων ὁ πολιτισμὸς πῆγε κάμποσο πίσω. Ὑστερὰ ὅμως ἀπὸ χρόνια ἡ Ἑλλάδα ἠσύχασε. Οἱ Δωριεῖς κράτησαν τὰ μέρη πού κυρίεψαν.

Οἱ Ἴωνες, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, ἔμειναν στήν Ἀττική. Καί οἱ δυὸ λαοί, συγγενικοὶ καθὼς ἦταν κ' εἶχαν τὴν ἴδια θρησκεία, πρόκοψαν πολὺ στὸν πολιτισμό. Αὐτοὶ πρῶτοι ἀνέπτυξαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὶς καλὰς τέχνες: τὴ γλυπτική, τὴ ζωγραφικὴ, τὴ μουσική. Στὴν ποίηση καὶ στὰ γράμματα εἶχαν τέτοια πρόοδο, ποὺ καὶ σήμερα ὅλος ὁ κόσμος τοὺς θαυμάζει. Ἀπ' αὐτοὺς καταγόμαστε κ' ἐμεῖς, οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1100 π. Χ. - 325 μ. Χ.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΘΝΟΣ

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

4. — ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Πρῶτο ἄρχισε νὰ προκόβει τὸ κράτος τῆς Σπάρτης. Κατόπι ἔγιναν κι ἄλλα κράτη: τῆς Ἀθήνας, τῆς Θήβας κι ἄλλα πολλὰ μικρότερα, τὸ καθένα μὲ τὸ δικό τους βασιλέα, μὲ τοὺς δικούς του ἀρχόντους.

Καὶ πολλὲς φορὲς τὰ ἐλληνικὰ αὐτὰ κράτη, γιὰ διάφορα συμφέροντά τους, ἄνοιγαν πολέμους καταστρεπτικούς ἀναμεταξύ τους.

Ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ καὶ μὴ πού ἦσαν ἔτσι χωρισμένοι οἱ Ἕλληνες, ὅλοι τους πίστευαν πὼς εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος, πὼς ἔχουν τὴν ἴδια καταγωγὴ καὶ πὼς τὸ ἔθνος τους, εἶναι ἀνώτερο ἀπ' ὅλα.

Γιατὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα, εἶχαν τὶς ἴδιες συνήθειες καὶ τὴν ἴδια θρησκεία. Ἀκόμα τὶς ἴδιες γιορτὲς καὶ πανηγύρια.

Δύο ὅμως σπουδαῖοι ἐθνικοὶ δεσμοί, πού ἔδειχναν περισσότερο τὴν συγγένεια τῶν Ἕλλήνων ἦσαν: τὰ *Μαντεῖα* καὶ οἱ *Πανελλήνιοι ἀγῶνες*.

5. — Τὰ Μαντεῖα.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Τὰ Μαντεῖα ἦσαν τόποι ἱεροὶ, ἀφιερωμένοι σὲ κάποιον θεὸν, κάτι ὅμοιο μὲ τὰ δικά μας τὰ μοναστήρια

σήμερα. Σ' αὐτὰ ἔτρεχε κόσμος ἀπ' ὅλες τίς χώρες τῆς Ἑλλάδας, ἔφερναν τάματα πλούσια, χρυσάφι κι' ἀσήμι καὶ ρωτοῦσαν τὸ θεὸ νὰ μάθουν τί τοὺς μέλλεται, καλὸ ἢ κακὸ νὰ πάθουν, ὅταν σκόπευαν καμιά σπουδαία ἐπιχείρηση ἢ πόλεμο ν' ἀνοίξουν μὲ κάποιον ἐχθρό.

Οἱ καλόγεροι ποὺ ἔμεναν στὰ μαντεῖα λέγονταν Μάντηδες, γιατί σ' αὐτοὺς φανερώνονταν ὁ θεός, καὶ αὐτοὶ προμάντευαν τί μέλλεται στὸν καθένα νὰ πάθει. Τὸ προμάντευμα αὐτὸ τὸ λέγανε οἱ ἀρχαῖοι **Χρησμό**.

Τέτιοι Μάντηδες ὑπῆρχαν κ' ἔξω ἀπὸ τὰ Μαντεῖα, ποὺ ξηγοῦσαν τὰ ὄνειρα, τίς βροντῆς καὶ τίς ἀστραπῆς, τὸ κράξιμο ἀπ' τὰ ὄρνια, καὶ παρατηροῦσαν τὰ κόκκαλα καὶ τὰ σπλάχνα ἀπὸ τὰ σφαχτά.

Μαντεῖα ἦσαν πολλὰ στὴν ἀρχαία ἐποχή, τὰ πιὸ περίφημα ἦσαν δύο: ἓνα τοῦ Δία στὴν πολιτεία Δωδώνη τῆς Ἡπείρου κ' ἓνα τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφούς. Τὸ μαντεῖο τῆς Δωδώνης ἦταν τὸ πιὸ παλιό, τῶν Δελφῶν πάλι τὸ πιὸ ἐπίσημο, ποὺ τὸ τιμοῦσαν πολὺ.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἦταν ἐκεῖ ποὺ εἶναι τὸ σημερινὸ χωριὸ Δελφοί, στὴ Φωκίδα. Ἐκεῖ ἦταν κι ὁ λαμπρὸς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνα, ὅλο ἄσπρο μάρμαρο ποὺ ἄστραφτε.

Ἦταν πολὺ πλούσιο τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν γιατί ἔτρεχε κόσμος ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἀκόμα καὶ βασιλιάδες ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο κι ἀπὸ τὴν Ἀσία κ' ἔφερναν ἀκριβὰ τάματα. Στὸ μαντεῖο αὐτὸ ἔξον ἀπὸ τοὺς Μάντηδες ἦταν καὶ μιὰ Μάντισα, ποὺ τὴ λέγανε Πυθία. Σ' αὐτὴν φανερώνονταν ὁ Ἀπόλλωνας, αὐτὴ ἔλεγε τὸ χρησμὸ κ' ὕστερα οἱ Μάντηδες τὸ λέγανε στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ρωτοῦσαν. Καὶ νὰ δεῖτε πῶς:

Ἡ Πυθία γὰρ νὰ βγάλει τὸ χρησμὸν κάθουνταν τρεῖς μέρες νηστική, κατόπι λούζονταν στὴ βρύση Κασταλία, ἔπινε κατόπι νερὸ ἀπὸ τὴν πηγὴ Κασσοτίδα, ποὺ ἦταν μὲς στὸ ναὸ καὶ σκεπασμένη μὲ φύλλα δάφνης, ἀνέβαινε πάνου σ' ἓνα τρίποδα. Ὁ τρίποδας ἦταν πάνω σ' ἓνα χάσμα, ὅπου ἔκαιγαν φύλλα δάφνης. Μασσοῦσε κ' ἡ ἴδια φύλλα δάφνης καὶ ἀπὸ τὴ πικράδα τοὺς κι ἀπὸ τοὺς καπνοὺς ἀπὸ κάτου, ζαλίζονταν, ἄρχιζε νὰ τρέμει κ' ἔβγαξε φωνὲς σὰν παραμιλητά. Ἀπὸ τὰ παραμιλητὰ αὐτὰ ἔφτιαναν τοὺς χρησμοὺς οἱ Μάντηδες.

Στὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἔτρεχαν οἱ Ἕλληνες κι ὅταν εἶχαν καμιά ἐπιδημία. Τότιες πληθὸς κόσμος μ' ἀναμμένα δαδιά, μὲ τοὺς παπάδες μπροστά, ἔτρεχαν νὰ παρακαλέσουν τὸ θεὸ νὰ πάψει τὸ θανατικόν.

6.— Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔκαναν πολλὰς γιορτὲς καὶ πανηγύρια θρησκευτικὰ γιὰ νὰ τιμῇσουν τοὺς θεοὺς τοὺς. Πάντα οἱ γιορτὲς αὐτὲς τέλειωναν μὲ γυμναστικούς ἀγῶνες, γιὰτὶ οἱ Ἕλληνες ἀγαποῦσαν πολὺ τὴ γυμναστική. Ἡ γυμναστικὴ ἔκανε γερὰ κι ὁμορφα τὰ κορμιά τοὺς. Γι' αὐτὸ καὶ πρόκοψαν τόσο στὸν πολιτισμό.

Τέτιους γυμναστικούς ἀγῶνες εἶχαν ὅλες οἱ πολιτεῖες. Τέσσαρες ὅμως ἦταν οἱ πρὸ ξακούστοι ἀγῶνες ὅπου μαζεῦονταν κι ἀγωνίζονταν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ παντοῦ, γι' αὐτὸ καὶ τοὺς λέγανε **Πανελλήνιους Ἀγῶνες**. Αὐτοὶ ἦταν :

Τὰ **Πύθια**, ποὺ γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στοὺς Δελφοὺς γιὰ τιμὴ τοῦ Ἀπόλλωνα. Ὁ νικητὴς

ἔπαιρνε στεφάνι δάφνης. Τὰ *Ἰσθμια*, ποὺ γίνονταν κάθε δυὸ χρόνια στὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου γιὰ τιμὴ τοῦ Ποσειδῶνα. Ὁ νικητὴς ἔπαιρνε βραβεῖο, κλαρὶ κουκουναριᾶς. Τὰ *Νεμέα*, ποὺ γίνονταν κάθε δυὸ χρόνια στὴ Νεμέα γιὰ τιμὴ τοῦ Δία. Ὁ νικητὴς στεφανώνονταν μὲ στεφάνι ἀπὸ σέλινα. Καὶ τὰ *Ὀλύμπια*, οἱ σπουδαιότεροι καὶ λαμπρότεροι ἀγῶνες, ποὺ γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στὴν Ὀλυμπία τῆς Ἡλείας, γιὰ τιμὴ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες εἶχαν ἀρχίσει ἀπὸ πολλὰ παλιὰ χρόνια. Στὸν τόπον ἐκεῖ ἦταν ἓνας βωμὸς τοῦ Δία καὶ ὕστερα ἀπὸ τὶς θυσίαι ἀγωνίζονταν οἱ νέοι στὸ τρέξιμο, στὸ ἀγώνισμα δρόμου. Μὲ τὸν καιρὸ ὁμως μεγάλωσε ἡ πανήγυρη, χτίστηκαν ὠραῖοι ναοί, στήσανε ἀγάλματα γιὰ θεοὺς καὶ ἀνδριάντες γιὰ δοξασμένους ἥρωες. Ἐκεῖ ἦταν κι ὁ λαμπρὸς ναὸς τοῦ Δία μὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ ὅλο χρυσάφι καὶ φίλντισι, ἔργο τοῦ μεγάλου γλύπτη Φειδία.

Σιγὰ σιγὰ προστέθηκαν κι ἄλλα ἀγωνίσματα: ἵπποδρομίες, τρέξιμο δηλ. πάνου στᾶλογα, ἀρματοδρομίες, τρέξιμο μὲ τᾶμάξια, τὸ πάλαιμα, καὶ ἄλλα. Λάβαιναν μέρος ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὄχι ὁμως καὶ ξένοι, καὶ κρατοῦσαν πέντε μέρες.

Ἐβγαζαν πρῶτα μιὰ ἐπιτροπὴ νὰ διευθύνει τοὺς ἀγῶνες, τὰ μέλη τῆς τὰ λέγανε *Ἑλλανοδίκες*. Ἀρχίζε κατόπι ἡ γιορτὴ μὲ θυσίαι στὸ θεὸ καὶ σὰν τέλειωναν οἱ ἀγῶνες, τὴν πέμτη μέρα, στεφάνωναν τοὺς νικητὲς μὲ στεφάνι ἀπὸ κλαδιὰ ἐλιάς, ποὺ τᾶκοβε ἓνα παιδί, ποὺ τοῦ ζοῦσαν καὶ οἱ δυὸ γονεῖς του, μὲ χρυσὸ μαχαίρι. Τὸ στεφάνωμα αὐτὸ τὸ θεωροῦσαν μεγάλη τιμὴ καὶ γιὰ τὸ νικητὴ καὶ γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ γιὰ

τὴν πατρίδα του. Ἐπειτα ἔστρωναν τραπέζια γιὰ τιμὴ τῶν νικητῶν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ διασκέδαση αὐτὴ τοὺς προβόδιζαν γιὰ τὶς πατρίδες τους. Ἐκεῖ τοὺς περιέμεναν ἄλλες τιμές : τοὺς δέχονταν μὲ μουσικὴ ἀπάνω σὲ ὠραία ἄμαξα, ποὺ τὴν ἔσερναν τέσσερα ἄσπρα ἄλογα. Οἱ πατριῶτες τους τοὺς δέχονταν μὲ χαρὰ καὶ περηφάνια καὶ πολλὰς πολιτεῖες γκρέμιζαν ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ κάστρο τους, γιὰ νὰ δείξουν, πῶς : ὅταν ἔχουν τέτια παλληκάρια δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὰ κάστρα καὶ δὲ φοβοῦνται τοὺς ἐχθρούς.

Σ Π Α Ρ Τ Η

7. — Ἡ χώρα καὶ οἱ κάτοικοι.

Στὰ νότια τῆς Πελοποννήσου, στὸ Λακωνικὸ κόλπο ἐκβάλλει ὁ Εὐρώτας ποταμός.

Στὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ βουνὰ : Πάρωννα στὰ ἀνατολικά καὶ Ταῦγετο στὰ δυτικά, εἶναι ἡ Σπάρτη.

Οἱ Δωριεῖς χτύπησαν τοὺς Ἀχαιοὺς, χάλασαν τὰ κάστρα τους καὶ ἔγιναν αὐτοὶ κύριοι τοῦ τόπου.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς δὲν ἀντιστάθηκαν καθόλου, μὰ τοὺς παραδόθηκαν θεληματικά, ἦταν ἐλεύθεροι νὰ κατοικήσουν στὶς κωμοπόλεις γύρω στὴ Σπάρτη. Κ' ἐπειδὴ κατοικοῦσαν γύρω στὴ Σπάρτη, «πέριξ τῆς Σπάρτης», τοὺς εἶπαν **Περίοικους**. Οἱ Περίοικοι εἶχαν λίγα χωράφια καὶ ἦταν πιὸ πολὺ τεχνίτες καὶ ἔμποροι. Στους Δωριεῖς πλήρωναν φόρο. Κεῖνους ποὺ τοὺς ἀντιστάθηκαν τοὺς ἔκαναν σκλάβους, καὶ τοὺς εἶπαν **Εἰλωτες**. Αὐτοὶ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ δουλεύουν στὰ κτήματα τῶν πλουσίων καὶ μαζί : χωράφι καὶ Εἰλωτες

ἦσαν κτῆμα τοῦ πλούσιου. Οἱ Λωριεῖς ποὺ ἔμειναν μες στὴ Σπάρτῃ ὀνομάστηκαν **Σπαρτιᾶτες**.

Οἱ Εἰλωτες ἦταν πιὸ πολλοὶ, οἱ Σπαρτιᾶτες ὀλιγώτεροι. Καί, καθὼς οἱ Εἰλωτες δὲν ἦταν καθόλου εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν κατάστασή τους, συχνὰ ξεσηκώνουνταν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Γι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιᾶτες ἔπρεπε νὰ βαστᾶνε πάντα στρατό. Ἔτσι οἱ Σπαρτιᾶτες σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ ἦταν στρατιῶτες. Στρατιωτικὰ ἀνάτρεφαν καὶ τὰ παιδιὰ τους. Ἀγόρια καὶ κορίτσια τὰ συνήθιζαν στὴ σκληραγωγία, τὰ μάθαιναν γράμματα καὶ πολὺ γυμναστική, χορό καὶ πολεμικὰ τραγούδια. Ἀκόμα νὰ σέβονται καὶ ν' ἀκοῦνε τοὺς μεγαλύτερους.

Μὲ τὴ γυμναστικὴ ἡ Σπάρτῃ ἀπόχτησε τὸ καλλίτερο πεζικὸ στρατὸ τοῦ κόσμου καὶ τὸ βασίλειο τῆς Σπάρτης ἦταν τὸ ἰσχυρότερο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αὐτό, λέγανε, πὼς τὸ χροστοῦσαν στοὺς νόμους ποὺ τοὺς ἔβαλε ἓνας σοφὸς νομοθέτης, ὁ **Λυκοῦργος**.

8. — Ὁ Λυκοῦργος.

Ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ Λυκοῦργος καὶ ποιоὺς χρόνους ἔζησε, κανένας δὲν ξέρει νὰ τὸ πεῖ. Λένε ὅμως, ἔτσι καθὼς τὸ χουνε ἀκουστὰ ἀπὸ παράδοση, σὰν παραμῦθι νὰ ποῦμε, πὼς ἦταν ἀπὸ βασιλικὴ γενιά, ἀδελφὸς τοῦ βασιλιὰ τοῦ Πολυδέχτη.

Ὁ Πολυδέχτης βασιλεψε λίγον καιρὸ καὶ πέθανε, ἀφίνοντας ἔγκυα τὴ γυναῖκα του. Οἱ Σπαρτιᾶτες, ποὺ ἤξεραν πόσο μυαλωμένος ἦταν ὁ Λυκοῦργος, τὸν παρέκάλεσαν νὰ μείνει αὐτὸς ἀντιβασιλέας, ὥς που νὰ γεννηθεῖ ὁ νέος βασιλιάς.

Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ ἡ βασίλισσα γέννησε ἀγόρι.

• Ο Λυκοῦρνος.

Ὁ Λυκοῦργος ἄρπαξε τὸ νεογέννητο στὴν ἀγκαλιά του καὶ ἔτρεξε στὴν ἀγορά, ὅπου ἦταν μαζωμένοι οἱ Σπαρτιᾶτες. Σήκωσε ψηλὰ τὸ παιδί καὶ τοὺς εἶπε : «Νά, ὁ βασιλιάς σας!» Οἱ Σπαρτιᾶτες χάρηκαν καὶ ἄρχισαν νὰ φωνάζουν : «Ζήτω τοῦ νέου βασιλιά, πολυχρονεμένος νᾶναι» κι ἄλλες τέτιες εὐχὲς νὰ τοῦ δίνουνε. Κ' ἐπειδὴ χάρηκε ὅλος ὁ λαός, τὸν εἶπαν **Χαρίλαο**.

Ὅσο πὺν ὁ Χαρίλαος ἦταν μικρὸ παιδί ἀκόμα, ὁ Λυκοῦργος ἐξακολουθοῦσε νᾶναι ἀντιβασιλέας. Σὰ μεγάλωσεν ὁμως ὁ Χαρίλαος καὶ πῆρε αὐτὸς τὴ βασιλεία, ὁ Λυκοῦργος ἔφυγε ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ κίνησε γιὰ μακρινὰ ταξίδια. Γύρισε πολλὰς χῶρες, πῆγε ὡς τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Ἀσία. Στεκόταν καιρὸ σὲ κάθε πολιτεία καὶ μελετοῦσε τίς συνήθειές της, τοὺς νόμους της.

Ὑστερα ἀπὸ χρόνια γύρισε στὴν Ἑλλάδα. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ Σπάρτη βρισκόνταν σὲ μεγάλες ταραχές, ὅλα ἦταν ἄνω κάτω : βασιλιὰ δὲν εἶχανε, ὁ Χαρίλαος εἶχε σκοτωθεῖ σὲ κάποια ἐπανάσταση, νόμους δὲν εἶχανε.

Σὰν τῷμαθαν οἱ Σπαρτιᾶτες πὺς ὁ Λυκοῦργος βρίσκεται στὴν Ἑλλάδα ἔτρεξαν καὶ τὸν παρακάλεσαν νᾶρθεὶ στὴ Σπάρτη, νὰ τοὺς βάλει μιὰ τάξη στὰ πράγματα, νὰ τοὺς βάλει νόμους.

Ὁ Λυκοῦργος δέχτηκε, μὰ πρῶτα ἤθελε νὰ σιγουρευτεῖ ἂν θᾶκαναν καλὸ οἱ νόμοι του στὴν πατρίδα κ' ἔτρεξε νὰ ρωτήσῃ τὸ μαντεῖο. Ἡ Πυθία ἔδωσε χρησμό, πὺς οἱ νόμοι του εἶνε πολὺ καλοὶ καὶ πὺς μ' αὐτοὺς ἡ Σπάρτη θὰ γίνῃ σπουδαῖο βασίλειο, φτάνει νὰ τοὺς φυλάξουν πιστὰ οἱ Σπαρτιᾶτες.

Γυρίζοντας στὴ Σπάρτη τότε ἔγραψε σὲ μιὰ πλάκα αὐτοὺς τοὺς νόμους :

9. — Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου.

1. Δυὸ βασιλιάδες, ὥρισε, νὰ εἶναι στὴ Σπάρτῃ, γιὰτὶ δυὸ βασιλικῆς οἰκογένειες εἶχαν οἱ Δωριεῖς, ὅταν πρωτοῦνθῶσαν στὴ Σπάρτῃ. Οἱ δυὸ βασιλιάδες εἶχαν τὴν ἐξουσία στὰ χέρια τοὺς στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης καὶ ἦταν ἀρχιστράτηγοι τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου.

2. Ὡρισε κατόπι τὴ **Γερουσία**, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν 28 γέροι ἀριστοκράτες καὶ οἱ δυὸ βασιλιάδες, 30 ὅλοι-ὅλοι, ποὺ τοὺς ἐξέλεγαν οἱ ἄλλοι Σπαρτιαῖτες γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ. Ἡ γερουσία φρόντιζε νὰ μὴ πατή-σει κανένας τοὺς νόμους καὶ τιμωροῦσε τοὺς παραβάτες.

3. Πέντε ἄλλοι ἀριστοκράτες ἀποτελοῦσαν τὴν **Ἐφορεία**. Οἱ **Ἐφοροὶ**, συνεργάζονταν στενὰ μὲ τοὺς βασιλιάδες καὶ ἦταν οἱ Ἐφοροὶ αὐτοὶ ἡ πιὸ μεγάλη ἐξουσία στὴ Σπάρτῃ, ἡ ἀνώτατη ἀρχὴ νὰ ποῦμε. Ἦταν τόσο αὐστηροὶ ποὺ καὶ βασιλιάδες ἀκόμα ἔχουν καταδικάσει.

4. Χώρισε τὰ χωράφια σὲ ἴσους γεωργικοὺς κλῆ-ρους καὶ κάθε σπαρτιατικὴ οἰκογένεια πῆρε ἀπὸ ἓναν τέτιο κλῆρο, ποὺ μποροῦσε νὰ τὸν κληρονομήσει τὸ παιδί ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὸ ἐγγόνι ἀπὸ τὸ παιδί, ποὺ δὲν μποροῦσε ὅμως ποτὲ νὰ τὸν πουλήσει.

5. Δὲν ἐπέτρεπε στοὺς Σπαρτιαῖτες νᾶχουν χρυσᾶ καὶ ἀσημένια νομίσματα, παρὰ μόνον σιδερένια μεγάλα καὶ βαριά. Κι αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ γίνουν πλούσιοι καὶ τραβηχτεῖ ὁ νοῦς τους ἀπὸ τὰ πολεμικά.

6. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγον δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ξενι-τεύονται.

7. Ὡρισε νὰ τρῶνε ὅλοι μαζί οἱ Σπαρτιαῖτες στὸ ἴδιο τραπέζι, νὰ ἔχουν **κοινὰ συσσίτια**. Ὁ καθένας

ἔφερενε ἐκεῖ τὸ μερτικό του, ὅ,τι ἔβγαξε ἀπὸ τὰ κτήματα του. Τὸ κυριώτερον φαγί τους στὰ συσσίτια αὐτὰ ἦταν ὁ **μέλας ζωμός**, πὺν θὰ πεῖ μαῦρο ζουμί, γιὰτὶ ἀληθινὰ ἦταν μαῦρο τὸ ζουμί τοῦ φαγητοῦ, πὺν ἔφτιαναν ἀπὸ χοιρινὸ κρέας, βρασμένον μέσα σὲ αἷμα καὶ ξίδι.

8. Ὁ Λυκοῦργος πρόσεξε πολὺ τῇ νεολαίᾳ, τὰ παιδιά. Γιὰ νὰ εἶναι οἱ νέες γενιὲς γερὰ παλληκάρια καὶ καλοὶ στρατιῶτες, ὥρισε: τὸ κάθε Σπαρτιατόπουλον πὺν γεννιέται νὰ θεωρεῖται στρατιώτης. Ἐν εἶχε κανένα σωματικὸ ἐλάττωμα δὲν ἔπρεπε νὰ ζήσει, τὸ πετοῦσαν σὲ μιὰ χαράδρᾳ, στὸν Καιάδα. Τὰ γερὰ παιδιά τὰ κρατοῦσαν οἱ γονεῖς τους ὡς τὰ 7 τους χρόνια, κατόπι τᾶπαιρνε ἡ πολιτεία καὶ τὰ γύμναζε σὰ στρατιῶτες στοὺς στρατῶνες. Τὰ συνήθιζαν πάνω ἀπ' ὅλα στὴ σκληραγωγία καὶ τὴν πειθαρχία. Ὅμοια σχεδὸν μεγάλωναν καὶ τὰ κορίτσια τους. Ἄντρες καὶ γυναῖκες στὴ Σπάρτῃ ἓνα ὄνειρον εἶχαν: νὰ μὴ ντροπιάσουν τὴν πατρίδα τους στὸν πόλεμον. Ἡ μάννα ὅταν ἔδινε στὸ παιδί της τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ ἔστελνε στὸν πόλεμον, τοῦλεγε στὴ γλώσσα τους: «ἦ τὰν ἦ ἐπὶ τᾶς!» Δηλαδή «ἦ νὰ νικήσεις ἢ νὰ σκοτωθεῖς».

10. — Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Ὅπως εἶπαμε, ἡ Σπάρτῃ βρίσκεται στὴν κοιλάδα, ἀνάμεσα στὰ βουνά: Πάργωνα καὶ Ταῦγετο. Πέρα ἀπὸ τὸν Ταῦγετο, στὰ δυτικά, ἀνοίγεται μιᾷ ἄλλῃ κοιλάδα, ἡ Μεσσηνία. Γύρω γύρω βουνά, δασωμένα τὸν παλιὸ καιρὸ, καὶ στὴ μέσῃ τὴν ποτίζει τὸ ποτάμι, ὁ Πάμισος καὶ γι'αὐτὸ εἶναι πολὺ εὐφορη.

Σ' αὐτὴ τὴν εὐφορῇ κοιλάδα ἤθελαν ν' ἀπλώσουν

τὴν κυριαρχίαν τοὺς οἱ Σπαρτιᾶτες. Δὲν ἔφτανε νὰ τοὺς θρέψει ὁ τόπος τοὺς καὶ ζητοῦσαν ν' ἀρπάξουν κι ἄλλους, ξένους τόπους. Ἀλλὰ πῶς, ἀφοῦ δὲν εἶχαν λόγο νὰ τὰ βάλουν μὲ τοὺς Μεσσηνίους. Δὲν ἄργησαν ὁμῶς νὰ βροῦν ἀφορμή, γιὰ ν' ἀνοίξουν πόλεμο μαζί τους.

Στὸν Ταῦγετο, στὰ σύνορα τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Μεσσηνίας, ἦταν ἕνας ναὸς τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδας, ὅπου κάθε χρόνο γίνονταν πανηγύρι, μαζεύονταν κόσμος ἀπὸ παντοῦ καὶ μετὰ τὸ προσκύνημα διασκέδαζαν. Μιὰ χρονιά, ἐκεῖ πού χόρευαν τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιῶν, ὥρμησαν τὰ παλληκάρια τῶν Μεσσηνίων καὶ τᾶρπαξαν. Αὐτὴ τὴ προσβολὴ δὲν μποροῦσαν νὰ βαστάξουν οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ καθὼς ζητοῦσαν μιὰ τέτια ἀφορμή, μάξιψαν στρατὸ κι ἀνοίξαν πόλεμο μὲ τοὺς Μεσσηνίους, πού κράτησε πολλὰ χρόνια.

Οἱ Μεσσήνιοι, κλεισμένοι στὸ φρούριο τῆς Ἰθώμης, ἀντιστέκονταν καλά. Ὅμως μὲ τὸν καιρὸ οἱ Σπαρτιᾶτες ὁλοένα καὶ πιὸ στενὰ τοὺς ἐσφιγγαν κ' ἐκεῖνοι ἄρχισαν νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν πείνα.

Ὁ βασιλιάς τοὺς τότε, ὁ Ἀριστόδημος, ἔστειλε στοὺς Δελφοὺς νὰ ρωτήσουν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν γιὰ νὰ νικήσουν. Ἡ Πυθίᾳ ἔβγαλε χρησμὸ κ' εἶπε, πῶς: μόνο ἂν θυσιάσουν κοπέλλα ἀπὸ βασιλικὴ γενιὰ θὰ νικήσουν οἱ Μεσσήνιοι. Ὁ Ἀριστόδημος, φιλόπατρις βασιλιάς, θυσίασε τὴ μονάκριβη κόρη του στὸ θεό. Πῆραν θάρρος οἱ Μεσσήνιοι, βγήκαν, χτύπησαν τοὺς Σπαρτιᾶτες, τοὺς νίκησαν καὶ σκότωσαν τὸ βασιλιά τους.

Ὅμως ὕστερα ἀπὸ κάμποσα χρόνια οἱ Σπαρτιᾶτες μπόρεσαν νὰ χτυπήσουν τοὺς Μεσσηνίους καὶ νὰ τοὺς νικήσουν. Πῆραν τὰ χωράφια τους, ἔκαναν εἰλωτες

τοὺς Μεσσηνίους. Καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μὴ μπορῶντας νὰ ὑποφέρουν τὴ σκλαβιά, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους.

Ὁ Ἀριστόδημος βασανίζονταν πολὺ ἀπὸ ἓνα ὄνειρο: κάθε βράδι τοῦ φανερόνουνταν ἡ κόρη του καὶ τοῦ προσκλαίγουνταν, γιὰτὶ νὰ τὴ σφάξει. Ὁ Ἀριστόδημος δὲν μποροῦσε νὰ βαστάξει τέτιο πόνο καί, πρὶν ἀκόμα σκλαβωθεῖ ἡ πατρίδα του, μιὰ μέρα πῆγε καὶ σκοτώθηκεν ἀπάνω στὸ τάφο τῆς κόρης του.

11. — Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Πέρασαν πολλὰ χρόνια. Οἱ Μεσσήνιοι ἐξακολούθουσαν νὰ ζοῦν σκλαβωμένοι στοὺς Σπαρτιᾶτες. Κάποτε ἓνας φιλόπατρις Μεσσήνιος, ὁ Ἀριστομένης, ἀπὸ βασιλικὴ γενιά κι αὐτός, ἄρχισε νὰ γυρίζει τίς πολιτεῖες τῆς πατρίδας του καὶ φρόντιζε νὰ ξεσηκώσει τοὺς πατριῶτες του ἐναντίον τῆς Σπάρτης, γιὰ νὰ ξαναλάβουν τὴν ἐλευθερίαν τους.

Κατάφερε τοὺς πατριῶτες του νὰ κάμουν ἐπανάσταση, χτύπησαν τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ τοὺς ἔδιωξαν. Ἐκεῖνοι τρομαγμένοι ἔτρεξαν νὰ κρυφτοῦν στὴ Σπάρτη. Ὁ Ἀριστομένης τοὺς κυνηγοῦσε ὥς μέσα στὴ Σπάρτη καὶ φαντάσου τόλμη πού τὴν εἶχε: κρυφὰ τὴ νύχτα, ἀνέβηκε στὴν ἀκρόπολιν καὶ κρέμασε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς μιὰν ἀσπίδα, ἀφιέρωμα στὴ θεὰ κ' ἔγραψε: «Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερώνει τὴν ἀσπίδα τούτη στὴν Ἀθηνᾶ ἀπὸ λάφυρα πού πῆρε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες».

Οἱ Σπαρτιᾶτες σὰν τῷμαθαν τᾶχασαν. Κατάλαβαν πὼς θᾶνε δύσκολο νὰ τὰ βάλουν μόνοι τους μὲ τὸν Ἀριστομένην. Ἐστειλαν ἀνθρώπους στὴν Ἀθῆνα καὶ

παρακάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοὺς δώσουν ἓνα στρατηγό, γιὰ νὰ διευθύνει τὸν πόλεμο.

Οἱ Ἀθηναῖοι, πού δὲ χώνευαν καθόλου τοὺς Σπαρτιᾶτες, γιὰ νὰ τοὺς κοροϊδέψουν, ἀντὶ γιὰ στρατηγό, τοὺς ἔστειλαν ἓνα κουτσό ποιητὴ, τὸν Τυρταῖο. Ὁ Τυρταῖος εἶχε μεγάλη ψυχὴ. Σὰν ἔφτιασε στὴ Σπάρτῃ, ἄρχισε νὰ ἀπαγγέλλει μπροστὰ στὸ στρατὸ τὰ ποιήματά του, τὰ ἐμβατήρια, ὅπως λέγονται τὰ πολεμικὰ τραγούδια. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ ἄρχιζε ἔτσι: «τὶ τιμὴ στὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιὰ σκοτωθεῖ γιὰ τὴν πατρίδα». Ὁ στρατὸς ἐνθουσιάζεται, χτυπάει τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς νικοῦν, πιάνουν ζωντανὸ τὸν Ἀριστομένη καὶ τὸν ρίχνουν, μαζὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους, στὸν Καιάδα.

Ἐκεῖ θὰ πέθαινε ὁ Ἀριστομένης. Κάποια μέρα ὅμως εἶδε μιὰν ἀλεπού, πού ἔρχονταν νὰ τρώει κουφάρια. Τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὴν οὐρὰ καὶ μαζύ της βγῆκε μακριὰ ἀπὸ τὴ σπηλιά. Ἔμασε τοὺς πατριῶτες του καὶ ξανάρχισε τὸν πόλεμο. Μὰ δὲν κατάφερε τίποτε. Λυπημένος γιὰ τὴ κακὴ τύχη τῆς πατρίδας του, ζήτησε νὰ φύγει μακριὰ στὰ ξένα, πῆγε στὴ Ρόδο κ' ἐκεῖ πέθανε.

Οἱ πατριῶτες του σκόρπισαν κι αὐτοί. Μερικοὶ ἔμειναν στὴν Ἀρκαδίᾳ. Πολλοὶ πῆγαν στὴ Σικελία, ἓνα νησί στὰ νότια τῆς Ἰταλίας, κ' ἐκεῖ ἔχτισαν νέα πολιτεία, πού τὴν εἶπαν Μεσσήνη, γιὰ νὰ θυμοῦνται τὴν πατρίδα τους.

Ἔτσι οἱ Σπαρτιᾶτες κατάχτησαν τὴ Μεσσηνία κ' ἔκαναν δικά τους τὰ παχιά χωράφια της.

12. — Ὁ βασιλιάς ὁ Κόδρος.

Οἱ Δωριεῖς σὰν κυρίεψαν τὴ Λακωνία, κίνησαν νὰ κατακτήσουν καὶ τὴν Ἀττικὴν, πῆραν τὰ Μέγαρα καὶ ἐκεῖ τοὺς σταμάτησε ἡ παλληκαριὰ τῶν Ἀθηναίων.

Βασιλιάς τῆς Ἀθήνας τότε ἦταν ὁ Κόδρος. Σὰν ἔμαθε πὺς οἱ Δωριεῖς φτάσανε ὡς τὰ Μέγαρα, ἀνησύχησε καὶ ἔστειλε νὰ ρωτήσουν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ποῖος θὰ νικήσει. Τὸ μαντεῖο ἀπάντησε, πὺς θὰ νικήσουν ἐκεῖνοι ποὺ θὰ σκοτωθεῖ ὁ βασιλιάς τους.

Ὁ βασιλιάς ὁ Κόδρος ἄκουσε τὸ χρησμὸ καὶ χωρὶς πολὺ νὰ σκεφτεῖ τὰποφάσισε νὰ πεθάνει, φτάνει νὰ σωθεῖ ἡ πατρίδα του. Παραγγέλλει καὶ τοῦ φέρνουν νὰ ντυθεῖ χωριάτικα ροῦχα, παίρνει καὶ μιὰν ἀξίνα στὸ χέρι καὶ τραβάει στὸ στρατόπεδο τῶν Σπαρτιατῶν. Κάνει πὺς κόβει ξύλα.

Νά σου ὅμως ἓνας στρατιώτης ἀπ' τοὺς Σπαρτιαῖτες καὶ τὸν διατάσσει νὰ φύγει, γιὰτὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο, λέει, ἦτανε δικό τους. Ἀντιστέκεται ὁ χωριάτης:—Πὺς δικό σας, δικό μας εἶναι! Λόγο ὁ στρατιώτης, λόγο ὁ χωριάτης. Θυμώνει ὁ στρατιώτης, μιὰ τοῦ δίνει καὶ πάρε' τον κάτω.

Οἱ Σπαρτιαῖτες ποὺ εἶχανε μάθει τὸ χρησμὸ τῆς Πυθίας, σὰν τᾶκουσαν πὺς σκοτώθηκε ὁ Κόδρος γύριζαν πίσω καὶ ἔφυγαν. Ἔτσι σώθηκε ἡ Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ δείξουν πὺς ξέρουν νὰ τιμῆσουν τέτοιους μεγάλους ἀνθρώπους τ' ἀποφάσισαν νὰ μὴ ξαναβάλουν βασιλιά, μιὰ καὶ δύσκολα βρίσκονται βασιλιάδες σὰν τὸν Κόδοο.

13. — Ὁ Σόλωνας.

Ὑστερ' ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου, στὴν Ἀθήνα, κυβερνοῦσαν ἑννέα ἄρχοντες. Τὴν ἐποχὴ αὕτῃ στὴν Ἀττικὴ γίνονταν συχνὰ ταραχές: Οἱ πλούσιοι, οἱ ἀριστοκράτες, ἤθελαν μόνο αὐτοὶ νὰ κυβερνοῦν. Τοὺς τεχνῖτες καὶ τοὺς ἐμπόρους δὲν τοὺς λογάριαζαν, τοὺς γεωργοὺς πάλι τοὺς βασάνιζαν σκληρά. Ὅταν δὲν ἔκαναν σοδιά τὰ χωράφια τους, ζητοῦσαν δανεικὰ ἀπὸ τοὺς πλούσιους.

κ' ἔβαζαν ἐνέχυρο τὰ χωράφια τους. Καμιά φορά, τοὺς χρεῶστες γεωργούς, τοὺς πωλοῦσαν σὰ σκλάβους οἱ πλούσιοι καὶ τὴ γυναῖκα τους καὶ τὰ παιδιὰ τους.

Οἱ ἔμποροι κ' οἱ τεχνῖτες, σὰν ἔβαλαν λεφτὰ μὲ τὸ ἐμπόριο, ζητοῦσαν κι αὐτοὶ νὰ κυβερνοῦν. Οἱ γεωργοὶ ζητοῦσαν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴ σκλαβιὰ τῶν πλούσιων καὶ νὰ πάρουν πίσω τὰ χωράφια τους. Μάλωναν καὶ εἶχαν κάθε τόσο ταραχές.

Γιὰ νὰ ἡσυχάσουν κάλεσαν τὸ σοφὸ Σόλωνα νὰ τοὺς βάλει νόμους. Ὁ Σόλωνας γιὰ νὰ βάλει νόμους ἔπρεπε νὰ γίνεи ἄρχοντας, νὰ μπεῖ δὴλ. στὴν βυβέρνηση, ἀλλιῶς πῶς θ' ἄβαζε νόμους. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἦταν εὐκόλο, γιατί ὁ Σόλωνας δὲν ἦταν πλούσιος, ἀνῆκε στὴ μεσαία τάξη, ἦταν ἔμπορος. Νέος ἀκόμα, γύρισε πολλὲς χῶρες καὶ πολιτεῖες, κάνοντας ἐμπόριο. Ἔτσι βρῆκε καιρὸ νὰ σπουδάσει τὸν πολιτισμὸ πὺ εἶχαν ἄλλοι λαοί: τῖς συνήθειες τους, τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους, τὰ οἰκονομικά τους. Ὅταν ξανᾶρθε στὴν Ἀθήνα, τὸν ἐχτιμοῦσαν ὅλοι γιὰ τὴ σοφία του.

Τὸν Σόλωνα τὸν ἐχτιμοῦσαν ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ φιλοπατρία του. Λέγε πὺς στὸν πόλεμο πὺ εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς Μεγαρίτες γιὰ τὴ Σαλαμίνα, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπόκαμαν νὰ πολεμᾶνε, χωρὶς νὰ καταφέρουν νὰ κάνουν δική τους τὴ Σαλαμίνα. Ἐβγαλαν λοιπὸν νόμο: ὅποιος ξαναπεῖ γιὰ πόλεμο μὲ τοὺς Μεγαρίτες γιὰ τὴ Σαλαμίνα, νὰ σκοτωθεῖ. Ὁ Σόλωνας δὲν μποροῦσε νὰ βασιτάξει τέτια προσβολὴ γιὰ τὴν πατρίδα του καὶ μιὰ μέρα ἔκανε τὸν τρελλό: Βγῆκε στὴν ἀγορὰ μὲ τὴ νυχτικιά του, ἀπάγγειλε στοὺς Ἀθηναίους ἓνα ποίημα δικό του γιὰ τὴ Σαλαμίνα, τόσο ἐνθουσιαστικό, πὺ ὅλοι ἄρπαξαν τὰ ὅπλα καὶ ἔτρεξαν στὴ Σαλαμίνα. Χτύπησαν

τοὺς Μεγαρίτες, τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς πῆραν τὸ νησί.

Γι' αὐτὰ τὰ χαρίσματα τοῦ ἐπέμεναν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ γεωργοὶ νὰ μπεῖ στὴν κυβέρνησις ὁ Σόλωνας. Ὑστερὰ ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνες μὲ τοὺς ἀριστοκράτες κατάφερε ὁ Σόλωνας νὰ γίνῃ ἀρχοντας. Καὶ τώρα κυβερνήτης πᾶς ἔγραψε κ' ἔδωσε στοὺς Ἀθηναίους αὐτοὺς τοὺς νόμους.

14.— Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα.

1.— Πρῶτα πρῶτα κατάργησε τὸ δικαίωμα ποὺ εἶχαν οἱ πλούσιοι νὰ πωλοῦν τὰ σκλάβους τοὺς φτωχοὺς χρεώστες τους. Ἔτσι σώθηκαν πολλοὶ τεχνῖτες καὶ γεωργοὶ καὶ γύρισαν λεύτεροι στὰ σπίτια τους. Ἐπειτα ἔσβησε τὰ χρέη. Εἶπε: κανένας δὲν εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ γυρίσῃ τὰ χρέη τοῦ στοὺς πλούσιους. Αὐτὸ τὸ εἶπαν «σεισάχθεια». Αὐτὸ εὐχαρίστησε πολὺ τοὺς φτωχοὺς καὶ ὅλοι ἔτρεξαν νὰ πᾶν μὲ τὸ κόμμα τοῦ.

2.—Γιὰ νὰ μὴ κυβερνοῦν μόνον οἱ ἀριστοκράτες, μὰ νὰ μποροῦν νὰ λαβαίνουν μέρος στὴν κυβέρνησις κ' ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἂν κατάφερναν νὰ μεγαλώσουν τὴν περιουσίαν τους, ὁ Σόλωνας χώρισε τοὺς πολίτες σὲ τέσσαρες τάξεις: Σὲ *πεντακοσιομέδιμνους*, ἐκείνους δηλ. ποὺ εἶχαν εἰσόδημα 500 μεδίμνους. Ὁ μέδιμνος ἦταν μέτρο γιὰ ξεροὺς καρπούς. Σὲ *τριακοσιομέδιμνους*, ἐκείνους ποὺ εἶχαν εἰσόδημα 300 μεδίμνους καὶ ποὺ λέγονταν καὶ *ἱππεῖς*, τοὺς *διακοσιομέδιμνους* ἢ *ξενυῖτες*, ποὺ ἦσαν γεωργοί, καὶ τοὺς *θῆτες*, δηλ. τοὺς ἐργάτες, ποὺ δὲν εἶχαν εἰσόδημα καὶ ζοῦσαν μὲ τὴ δουλειὰ τους μόνο. Τὰ φορολογικὰ βάρη ἔπεφταν περισσότερον στὶς πρῶτες τάξεις, στοὺς πλουσιώτερους. Οἱ ἀρχοντες πάλι ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν πρώτη τάξη.

3.—Στὴν *Ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου*, στὴν ἐξουσία δηλ. ποὺ ψήφισε τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, ὥρισε νὰ λαβαίνουν μέρος καὶ οἱ θῆτες, οἱ ἐργάτες δηλ.

4.—Ὁρίσε ὅτι ὁ καθένας εἶναι ἐλεύθερος νὰ διαθέτει ὅπως θέλει τὴν περιουσία του.

5.—Ἐκανε τὸ λαϊκὸ δικαστήριον, τὴν *Ἡλιαία*. Σ' αὐτὸ ἔπαιρναν μέρος μὲ κληρὸ ὅλοι οἱ πολῖτες, φτωχοὶ καὶ πλούσιοι καὶ δίκασαν καὶ τοὺς ἄρχοντες ἀκόμα, ἂν πατοῦσαν τοὺς νόμους.

6.—Βοήθησε πολὺ τὸ ἐμπόριον. Δὲν ἐπέτρεπε νὰ πουληθεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸ σιτάρι καὶ τὰ σύκα, ἄφισε ὅμως ἐλεύθερον τὸ ἐμπόριον τοῦ λαδιοῦ μὲ τὶς ξένες χῶρες.

7.—Ἐπίσης πρόσεξε τὴ νεολαία καὶ ὥρισε νὰ μαθαίνουν γράμματα τὰ παιδιὰ στὰ σχολεῖα καὶ νὰ ἀκοῦν καὶ νὰ τιμοῦν τοὺς μεγαλύτερους.

Σὰν ἔγραψε τοῖς νόμοις αὐτοῦς ὁ Σόλωνας, ἔβαλε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κάνουν ὄρκον : πῶς δὲ θὰ τοὺς ἀλλάξουν γιὰ 10 χρόνια τὸ λιγότερον καὶ αὐτὸς ἔφυγε καὶ ἄρχισε τὰ ἀγαπημένα του ταξίδια σὲ ξένες χῶρες.

15.—Ὁ Σόλωνας καὶ ὁ Κροῖσος.

Στὰ ταξίδια του αὐτὰ ἔτυχε κάποτε νὰ περάσει ἀπὸ τὶς Σάρδεις, μιὰ πολιτεία τῆς Λυδίας, ὅπου βασιλεὺς ἦταν ὁ Κροῖσος, ξακουστὸς γιὰ τὰ πλούτη του.

Ὁ Κροῖσος δέχτηκε τὸ Σόλωνα μὲ τιμὲς καὶ τὸν φιλοξένησε πλούσια.

Στὸ τέλος ἔβαλε τοὺς ἀνθρώπους του νὰ τὸν γυρίσουν στὸ παλάτι καὶ νὰ τοῦ δείξουν τὰ πλούτη του, τάσημικά του, τὰ χρυσαφικά του, τὰ στολίδια του.

Ἔπειτα ἄνοιξε συζήτηση μὲ τὸν Σόλωνα καὶ τοῦ εἶπε: — Ἐνέε Ἀθηναῖε, πολλὰ ἔχουμε ἀκούσει γιὰ σένα, τὸ πὼς εἶσαι κοσμογυρισμένος καὶ σοφός. Ἔ, πέ μας τώρα, ποιὸν θεωρεῖς γιὰ τὸν πιὸ εὐτυχισμένο ἄνθρωπο στὸν κόσμο!

Καὶ ὁ Σόλωνας: — Ναί, λέει, γνώρισα κάποιον Τέλλο στὴν Ἀθήνα. Εὐτυχισμένος ἄνθρωπος. Ἐξῆσε τιμημένα ὡς τὰ γερατιά του, ἀπόχτησε καλὰ παιδιά κι ὁ ἴδιος σκοτώθηκε πολεμώντας γιὰ τὴν πατρίδα.

Ὁ Κροῖσος πειράχτηκε. Περίμενε ν' ἀκούσει πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ πιὸ εὐτυχισμένος, πού ἔχει τὰ πολλὰ πλούτη. Μὰ κρατήθηκε καὶ ξαναρώτησε: — Καὶ ἄλλον ποιὸν γνώρισες εὐτυχισμένο; — Τὸν Κλέοβη καὶ τὸ Βίτωνα. Δυὸ ἀδελφία, πολὺ καλὰ παιδιά. Ἡ μάνα τους ἦταν ἰέρεια τῆς Ἥρας. Κάποια μέρα πού τοιμάζονταν νὰ πάει στὸ ναό, ἀργοῦσαν ν' ἄρθουν τὰ βόδια ἀπὸ τὴ βοσκὴ κι αὐτὰ ζεύτηκαν στὸ ἀμάξι καὶ πῆγαν τὴ μάνα τοὺς στὸ ναό. Ὁ κόσμος θάμασε καὶ τὰ παινοῦσε. Τὸ ἴδιο βράδι, ὕστερα ἀπὸ τὴν καλὴ αὐτὴ πράξη, τὰ παιδιά πέθαναν. Καὶ οἱ πατριῶτες τοὺς γιὰ νὰ τὰ τιμήσουν τοὺς ἔκαναν δυὸ ἀγάλματα καὶ τᾶστησαν στοὺς Δελφούς.

Ὁ Κροῖσος θύμωσε τώρα καὶ τοῦπε: — Καὶ μένα, μὲ τὰ τόσα πλούτη μου δὲ μὲ λογαριάζεις εὐτυχισμένο;

— Ἀ, λέει ὁ Σόλωνας, κανένα δὲν μπορῶ νὰ πῶ εὐτυχισμένο προτοῦ δῶ τὸ τέλος του!

Πέρασαν χρόνια. Ὁ Κροῖσος ἔκανε πόλεμο μὲ τὸ βασιλιά τῆς Περσίας, τὸν Κῦρο. Τοῦτος κέρδισε τὸν πόλεμο, νίκησε τὸν Κροῖσο, τὸν ἔπιασε αἰχμάλωτο καὶ τοίμασε φωτιά νὰ τὸν κάψει ζωντανό. Μόλις πῆραν νὰ βάλουν φωτιά στὰ ξύλα, πού ἀπάνω τοὺς ἦταν ὁ Κροῖ-

σος, θυμήθηκε τώρα τὸν Σόλωνα καὶ φώναξε: Σόλωνα, Σόλωνα!...

Τάκουσεν ὁ Κῦρος καὶ στάθηκε νὰ ρωτήσῃ τί θὰ ποῦν αὐτά. Κι ὅταν ἔμαθε ἀπὸ τὸν Κροῖσο τὸ τ' εἶχε πεῖ ὁ Σόλωνας, σκέφτηκε πὼς κι αὐτὸς μπορεῖ νὰ πάθῃ παρόμοια καὶ διάταξε νὰ τὸν κατεβάσουν ἀπὸ τὴ φωτιά. Τοῦ χάρισε τὴ ζωὴ καὶ τὸν κράτησε γιὰ πάντα μαζί του, φίλο καὶ σύντροφό του.

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

16. — Ἡ Ἴωνικὴ ἐπανάσταση.

Μὲ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων, ἀναγκάστηκαν πολλοὶ Ἀχαιοὶ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ κάμουν τὶς ἑλληνικὰς ἀποικίας στὴ Μικρὰ Ἀσία.

Ἀποικίας ἔκαναν οἱ Ἕλληνες καὶ γιὰ ἄλλους λόγους: ἡ Ἑλλάδα εἶναι τόπος φτωχός, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ θρέψῃ πολὺν κόσμον. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο πολλοὶ Ἕλληνες πήγαιναν σὲ ἄλλους τόπους, ἔχτιζαν ἐκεῖ ἑλληνικὰς πολιτείας, εἶχαν πολλὰ χωράφια δικὰ τους ἢ ἔκαναν ἐμπόριο καὶ γίνονταν πλούσιοι.

Τέτιες ἀποικίες ἦταν σὲ πολλὰ μέρη. Οἱ περισσότερες ἦταν στὴ Μ. Ἀσία καὶ τὴν Κάτω Ἰταλία, ποὺ γι' αὐτὸ ὠνομάστηκε Μεγάλη Ἑλλάδα. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ποὺ τὶς ἔκαναν ἦταν: Ἴωνες ἢ Δωριεῖς ἢ Αἰολεῖς καὶ οἱ ἀποικίες ἦταν: Ἴωνικές, Δωρικὲς ἢ Αἰολικές.

Κατὰ τὰ 500 π. Χ. μέσα στὴν Ἀσία ἦταν ἓνα μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ κράτος, τὸ κράτος τῶν Περσῶν. Ὅταν ἦταν βασιλεὺς ὁ Δαρεῖος, ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ ζήσει τὸ κράτος του χωρὶς τὴ θάλασσα, κυρίεψε ὅλες τὶς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὶς ἀνάγκασε νὰ τοῦ πληρῶνουν φόρο.

Ὁ Δαρεῖος ἀποφάσισε νὰ χτυπήσει καὶ τοὺς Ἑλλη-
νες τῆς Ἑλλάδας, γιὰτὶ αὐτοὶ ἐξουσίαζαν τότε τὴ θά-
λασσα καὶ χωρὶς τὴ θάλασσα καὶ τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλή-
σποντου δὲν μπορούσε νὰ εἶναι σὲ ἀσφάλεια τὸ κράτος
του, ἂν καμιὰ φορὰ τὸν πολεμοῦσαν ἄλλοι λαοὶ ἀπὸ
τὸ βοριά.

Καὶ νά, πῶς βρῆκε ἀφορμὴ ὁ Δαρεῖος ν' ἀνοίξει
πόλεμο με τοὺς Ἑλληνες.

Οἱ Ἰωνικὲς ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας ἀπόκαμαν νὰ
πληρώνουν φόρο στὸ Δαρεῖο καὶ με τὴν ὑποκίνηση τοῦ
Ἀρισταγόρα, ποὺ ἦταν *σατράπης* δηλ. διοικητῆς ἐκεῖ,
σήκωσαν ἐπανάσταση. Ὁ Ἀρισταγόρας ζήτησε βοήθεια
ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Σπάρτη δὲν τοῦ ἔδωσε. Πῆρε βοή-
θεια μόνο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἐρέτρια, πολιτεία
κοντὰ στὴ σημερινὴ Χαλκίδα.

Στὴν ἀρχὴ οἱ Ἴωνες νίκησαν τοὺς Πέρσες, προ-
χώρεσαν μέσα, ἔκαψαν καὶ τὶς Σάρδεις. Κατόπι ὅμως ὁ
Δαρεῖος τοὺς χτύπησε με πολὺ στρατό, τοὺς νίκησε καὶ
τοὺς ἔκανε πάλι ὑπόδουλους του. Σὰν ἔμαθε πάλι ὅτι
τὸν βοήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετρίαις, θύμωσε
καὶ ὠρκίστηκε νὰ τοὺς τιμωρήσει. Καὶ γιὰ νὰ μὴ τοῦ
φύγει ὁ θυμὸς του, ἔβαλε ἕναν ὑπηρετὴ νὰ τοῦ τὸ θυ-
μίζει κάθε φορὰ στὸ τραπέζι, λέγοντάς του : «Βασιλιά,
μὴν ξεχνᾷς τοὺς Ἀθηναίους».

17.—Ἡ μάχη στὸ Μαραθῶνα.

490 π. Χ.

Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν βρῆκε ἔτσι τὴν ἀφορμὴ ποὺ ζη-
τοῦσε, γιὰ ν' ἀνοίξει πόλεμο με τοὺς Ἀθηναίους. Τοί-
μασε στρατό, κάπου 100 χιλιάδες καὶ με ἀρχηγούς τὸν

Δάτη καὶ τὸν Ἀρταφέρνη, τὸν ἔστειλε γιὰ νὰ ὑποτάξει τοὺς Ἑλληνες.

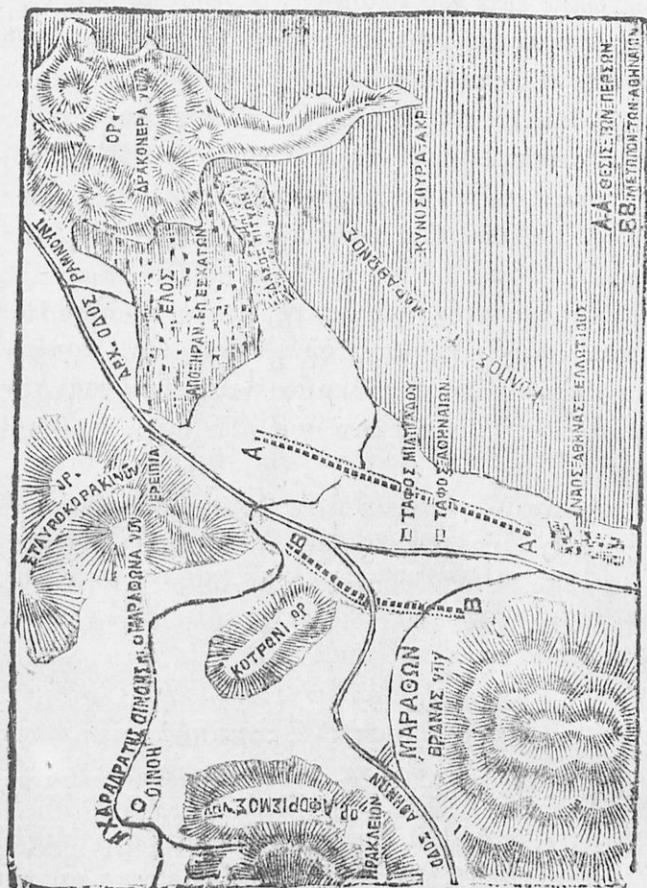
Ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου, μέσα στὰ πλοῖα, πέρασε τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἦρθε κατ' εὐθείαν στὴν Εὐβοία. Χτύπησε τὴν Ἑρέτρια, τὴν κατὰστρεψε, ἔστειλε τοὺς Ἑρετρίεις σκλάβους στὴν Ἀσία καὶ μὲ τὰ πλοῖα ἀποβιβάστηκε στὴν ἀπέναντι στεριὰ τῆς Ἀττικῆς. Ἐκεῖ στὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα ἀπλώθηκεν ὁ πολυάριθμος στρατὸς τῶν Περσῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθαν τὴν ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου καὶ τοιμάζονταν. Ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνες, μὰ μόνο οἱ Πλαταιεῖς τοὺς ἔστειλαν χίλια παληκάρια. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀπάντησαν, ὅτι ἀργότερα θὰ μπορέσουν νὰ στείλουν βοήθεια. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν τοιμάσει κάπου 10 χιλιάδες στρατὸ καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Πλαταιεῖς, τ' ἀποφάσισαν νὰ βγοῦν στὸ Μαραθῶνα καὶ νὰ τοὺς χτυπήσουν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν 10 στρατηγούς. Στὴ μάχη ὅμως αὐτὴ ὅλοι παραιτήθηκαν κι ἄφισαν τὸ Μιλτιάδη νὰ διευθύνει τὴ μάχη. Ἀναγνώριζαν ὅλοι τὴν ἰκανότητά του.

Ὁ Μιλτιάδης παράταξε τὸ στρατό του ἔτσι στὸ Μαραθῶνα, ὥστε στὸ μέσο νᾶναι λίγοι καὶ στὶς ἄκρες πολλοὶ στρατιῶτες. Καὶ τοὺς παράγγειλε νὰ δορμήσουν τρεχᾶτοι ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Τὸ ἔξυπνο σχέδιο τοῦ Μιλτιάδη πέτυχε : οἱ Πέρσες χτύπησαν τὸ μέσο τῆς παρατάξης καὶ τὰ νίκησαν. Καθὼς εἶχαν προχωρήσει μπροστά, ἔτρεξαν οἱ στρατιῶτες τοῦ Μιλτιάδη πὺν ἦταν στὶς ἄκρες καὶ τοὺς ἔβαλαν στὴ μέση. Ὅταν οἱ Πέρσες εἶδαν πὼς εἶναι κυκλωμένοι

Η μάχη σὶὸ Μακρινά.

ἔτρεξαν νὰ μποῦν στὰ πλοῖα τοὺς γιὰ νὰ φύγουν. Τοὺς φτάνουν ὁμως οἱ Ἕλληνες κ' ἐκεῖ γίνεται ἄλλη μάχη. Ἐκεῖ σκοτώθηκε ἓνα παλληκάρι τῆς Ἀθήνας, ὁ Κυναίγειρος, ποὺ ἔκανε νὰ κρατήσῃ μὲ τὰ χέρια του ἓνα πλοῖο περσικὸ καὶ τοῦ τᾶκωσαν τὰ χέρια μὲ ἓνα τσεκούρι. Στὸ τέλος μπόρεσαν κ' ἔφυγαν τὰ περσικὰ πλοῖα καὶ γύρισαν πίσω στὴν Περσία.

Οἱ Ἀθηναῖοι χαρούμενοι γιὰ τὴ νίκη τοὺς, στέλνουν ἓνα στρατιώτη νὰ φέρει τὴν εὐχάριστη εἶδηση στὴν Ἀθήνα. Αὐτὸς τρεχᾶτος φτάνει, μὰ μόλις μπόρεσε νὰ πεῖ : «Χαρῆτε νικήσαμε» καὶ ἀπέθανε ἀπὸ τὴν κόουραση.

Τὴν ἄλλη μέρα ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα οἱ Σπαρτιάτες. Ὅταν ἔμαθαν τὴ νίκη τῶν Ἀθηναίων, ἔτρεξαν στὸ Μαραθῶνα, εἶδαν τοὺς σκοτωμένους, θαύμασαν τὴν παληκαριά τοὺς καὶ ζήλεψαν ποὺ δὲν ἦσαν κι αὐτοὶ στὴ μάχη.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν τοὺς Μαραθωνομάχους μὲ μεγάλες τιμές, τίμησαν πολὺ καὶ τὸν Μιλτιάδη. Ἡ νίκη αὐτὴ στὸ Μαραθῶνα δόξασε πολὺ τοὺς Ἀθηναίους, γιὰτὶ λίγοι αὐτοί, νίκησαν τὸ μεγάλο στρατὸ τῶν Περσῶν.

18. — Ἡ μάχη στὶς Θερμοπύλες.

480 π. Χ.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία του αὐτὴ στὸ Μαραθῶνα, ὁ Δαρεῖος ἔβαλε ἀπόφαση νὰ κάνει καὶ νέα ἐκστρατεία, νὰ λάβῃ μέρος κι ὁ ἴδιος καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνες. Καὶ ἄρχιζε νὰ τοιμάζει στρατὸ καὶ στόλο. Ἀπάνω στὶς ἐτοιμασίες του αὐτὲς

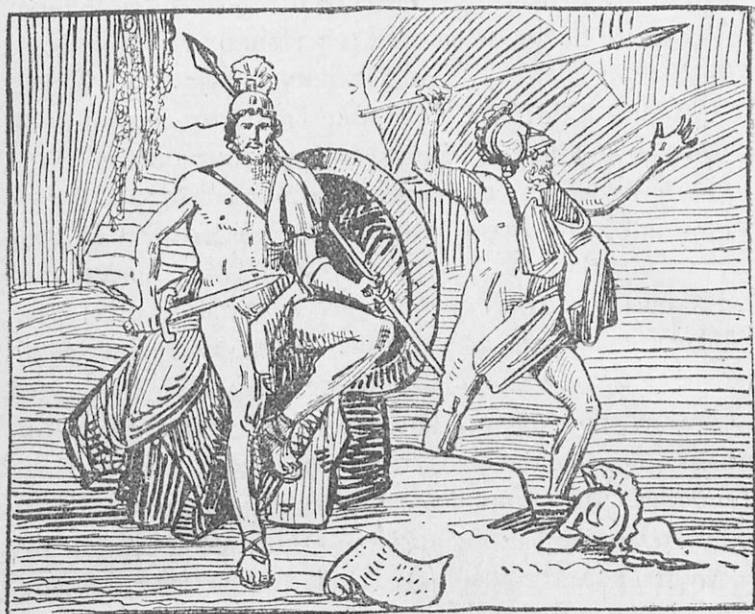
πέθανε. Βασιλεύς ἔγινε ὁ γιός του, ὁ Ξέρξης, ποὺ ἔξακολούθησε τὶς προετοιμασίες τοῦ πατέρα του. Κι ὅταν ἔμασε κοντὰ δύο ἑκατομμύρια πεζικὸ στρατό, πολλὲς χιλιάδες ἱππικὸ καὶ καράβια, ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, δέκα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα.

Κίνησεν ὁ στρατὸς του ἀπὸ τὶς Σάρδεις κ' ἔφτασε στὸν Ἑλλήσποντο. Ἀπὸ τὴ θάλασσα παρακόλουθοῦσε τὸ στρατὸ καὶ ὁ στόλος. Ἔκανε γιοφύρι μὲ καράβια στὸν Ἑλλήσποντο καὶ πέρασε ὁ στρατὸς στὴ Θράκη. Ἀπ' ἐκεῖ βάδισε μέσα ἀπὸ τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία καὶ κατέβαινε πρὸς στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ὁ στόλος του πάλι ἔπλεε τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, ἔκανε διώρυγα στὴ χερσόνησο τοῦ Ἄθω, γιὰ ν' ἀποφύγει τὴν τρικυμία τοῦ Νυμφαίου ἀκρωτηρίου καὶ κατέβαινε κι' αὐτὸς πρὸς τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες στο ἀναμεταξὺ ἔλεγαν πὼς σύντομα θὰ ξανάρθουν νὰ τοὺς πολεμήσουν οἱ Πέρσες. Ἦταν σύμφωνοι πὼς ἔπρεπε νὰ τειμάζονται γιὰ πόλεμο. Στὴν Ἀθήνα διαφωνοῦσαν στὸ ἂν ἔπρεπε νὰ ἔχουν πεζικὸ στρατὸ ἢ καὶ στόλο. Τὸ κόμμα τοῦ Ἀριστείδη ζητοῦσε πεζικόν, τοῦ Θεμιστοκλῆ, πάλι ναυτικόν, καράβια. Μὲ πείσμα ὑποστήριζαν τὴ γνώμη τους αὐτή. Στὸ τέλος νίκησε τὸ κόμμα τοῦ Θεμιστοκλῆ, ἐξώρισε τὸν Ἀριστείδη καί, μὲ χρήματα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου, ἔκανε 200 πλοῖα.

Ὅταν ἔμαθαν ὅτι ὁ Ξέρξης ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἑλλάδα μαζεύτηκαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες στὴν Κόρινθο, ἔκαμαν συμβούλιο κι' ἀποφάσισαν ν' ἀναθέσουν τὴν ἀρχηγία στὴ Σπάρτη. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι ἔστειλαν νὰ ρωτήσουν τὴν Πυθίαν κ' ἐκείνη ἀπάντησε πὼς τό ξύλινο τεῖχος θὰ σώσει τὴν Ἀθήνα. Μερικοὶ ἔλεγαν πὼς

ἔπρεπε νὰ κάνουν ξύλινα τείχη, μὰ ὁ Θεμιστοκλῆς τοὺς εἶπε: «δὲν καταλαβαίνετε πὼς ξύλινα τείχη εἶναι τὰ καράβια;». Ἔτσι ἓνα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μῆκε στὰ καράβια. Ὁ Λεωνίδας πάλι, ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης, μὲ 300 παλληκάρια καὶ ἄλλους 6 χιλιάδες Ἕλληνες, κίνησε ν' ἀνταμώσει τὸν Ξέρξη καὶ στάθηκε στὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ἀνάμεσα στὸ βουνὸ Οἶτη καὶ τὸ Μαλλιακὸ κόλπο.

Ὁ Λεωνίδας στὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν.

Ἐκεῖ ἔφτασε κι ὁ Ξέρξης καὶ ἔστειλε ἓναν ἱππέα νὰ δεῖ πόσοι εἶναι οἱ Ἕλληνες καὶ τί κάνουν. Κι ὅταν ὁ ἱππέας ἀνάγγειλε στὸν Ξέρξη, ὅτι εἶναι λίγοι καὶ ὅτι ἄλλοι γυμνάζονται κι ἄλλοι χτενίζονται, ὁ Ξέρξης

ἔστειλε καὶ ζήτησε νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὅπλα. Ὁ Λεωνίδας ὁμως ἀπάντησε: «*μολὼν λαβέ,*» πὺν θὰ πεῖ: *ἔλα νὰ τὰ πάρεις!*

Ὁ Ξέρξης θύμωσε μὲ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴ καὶ ἔστειλε ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ του νὰ πιάσῃ ζωντανούς τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς φέρῃ δεμένους μπροστά του. Οἱ Ἕλληνες χτύπησαν τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ γυρίσουν πίσω. Ξαναστέλνει ἄλλο στρατὸ καὶ ἓνα σῶμα διαλεχτούς, πὺν τοὺς ἔλεγε *ἀνάνητους*. Μὰ οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπόκρουσαν καὶ αὐτούς.

Ἀπελπισμένος ὁ Ξέρξης δὲν ἤξερε τί νὰ κάνει. Τότε παρουσιάστηκε ἓνας προδότης, ὁ Ἐφιάλτης καὶ τοῦ ἔδειξε ἓνα μονοπάτι πάνω στὴν Οἶτη, ἀπ' ὅπου μποροῦσε νὰ κυκλώσῃ τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Λεωνίδας ἅμα εἶδε πὺς κυκλώθηκαν, εἶπε στοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ φύγουν καὶ ἐκεῖνος μὲ τοὺς τριακόσιους Σπαρτιᾶτες ἔμεινε ἐκεῖ νὰ πολεμήσῃ μέχρι θανάτου, γιὰτὶ τέτιος ἦταν ὁ νόμος τῆς Σπάρτης: ἢ νὰ νικοῦν ἢ νὰ μὴ γυρίσουν πίσω.

Πλάκωσαν οἱ Πέρσας ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Ἐγινε φοβερὴ μάχη. Οἱ Σπαρτιᾶτες πολεμοῦσαν σὰ λιοντάρια. Ἐκάναν μεγάλη καταστροφὴ στοὺς Πέρσας. Μὰ ὑπόκωψαν καὶ σκοτώθηκαν ὅλοι, ὡς τὸν τελευταῖο.

Οἱ Ἕλληνες τίμησαν πολὺ τοὺς Σπαρτιᾶτες. Καὶ ἐκεῖ πὺν ἔπεσαν, τοὺς ἔστησαν ἓνα μνημεῖο πὺν ἐπάνω του ἔγραψαν: «*Διαβάτη, σύρε νὰ πεῖς στοὺς Σπαρτιᾶτες, ὅτι ἐδῶ εἴμαστε θαμμένοι, ὑπακούοντας στοὺς νόμους τῆς Πατρίδας.*»

19. — Ἡ ναυμαχία στὴ Σαλαμίνα.

Τώρα ὁ δρόμος πρὸς τὴν Ἀθήνα ἦταν ἀνοιχτός γιὰ τοὺς Πέρσες. Κατέβηκαν ἀνενόχλητοι στὴ Βοιωτία, μπῆκαν στὴν Ἀττικὴ καὶ ἔβαλαν φωτιά στὴν Ἀθήνα. Σκότωσαν καὶ τοὺς γέροντες ποὺ σώνει καὶ καλά ἐπέμεναν νὰ κλειστοῦν στὰ τείχη τῆς Ἀκρόπολης.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μαζεύτηκε στὸν Ἴσθμό. Ὁ στόλος πάλι, σὰ γύρισε ἀπὸ πάνω, ὅπου εἶχε πάει ν' ἀνταμώσει τὸν περσικόν, στάθηκε στὸ στενὸ ἀνάμεσα Ἀττικὴ καὶ Σαλαμίνα. Ὅλα ὅλα ἦταν κάπου 400 καράβια, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Εὐρυβιάδην, τὸ ναύαρχο τῆς Σπάρτης. Ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων ἦταν ὁ Θεμιστοκλῆς.

Στὸ στρατιωτικὸ συμβούλιο ποὺ ἔγινε στὴ Σαλαμίνα, δὲν μπορούσαν νὰ συμφωνήσουν οἱ ναύαρχοι. Ὁ Εὐρυβιάδης ἐπέμενε ν' ἀντικρύσουν τὸν περσικὸ στόλο στὸν Ἴσθμό, γιατί ἂν νικοῦνταν μπορούσαν νὰ φύγουν στὴν Πελοπόννησο, ὁ Θεμιστοκλῆς πάλι ἐπέμενε νὰ γίνει ναυμαχία στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας, γιατί στὸ στενὸ αὐτὸ λίγα περσικὰ πλοῖα θὰ χωροῦσαν νὰ μποῦν.

Λένε πὼς ὁ Εὐρυβιάδης στὸ θυμὸ του σήκωσε τὸ ραβδὶ νὰ χτυπήσει τὸ Θεμιστοκλή. Μὰ τοῦτος ἀτάραχος τοῦκανε: «χτύπησέ με, ἀλλὰ ἄκουσέ με! ».

Κ' ἐπειδὴ ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν κατάφερε νὰ πείσει τὸν Εὐρυβιάδην νὰ πολεμήσουν στὴ Σαλαμίνα, κάνει αὐτὸ τὸ ἔξυπνο τέχνασμα: στέλνει στὸν Ξέρξη τὸ δούλο του τὸ Σίαινο νὰ τοῦ πεῖ, σὰ φίλος τάχα, πὼς οἱ Ἕλληνες μαλώνουν καὶ σκέφτονται νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα, τὸν συμβουλεύει, λοιπόν, ν' ἀρθεὶ γρήγορα νὰ τοὺς κυκλώσει. Ὁ Ξέρξης, ποὺ ἐκείνη τὴ στιγμή ἔκανε κι αὐτὸς συμβούλιο μὲ τοὺς στρατηγούς του, τὰ πίστεψε

καὶ δίνει διαταγὴν στὸ στόλο του νὰ πλεύσει γιὰ τὴ Σαλαμίνα.

Στὶς 2) Σεπτεμβρίου τοῦ 480, σὰν εἶδαν οἱ Ἕλληνες τὸν περσικὸν στόλον νὰ πλέει κατὰ πάνω τους, ἀναγκάστηκαν νὰ μείνουν καὶ νὰ χτυπηθοῦν ἐκεῖ. Ὁ Ξέρξης γιὰ νὰ βλέπει τὴ ναυμαχία κάθισε σ' ἓνα θρόνον, πάνω στὸ βουνὸ Αἰγάλεω.

Πρῶτοι ρίχτηκαν οἱ Ἕλληνες, μὲ ἀκρόατητη ὁρμὴ καὶ φωνές: «ἐμπρός, ἑλληνόπουλα, γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδας». Οἱ Πέρσες κ' ἐκεῖνοι πολεμοῦν γενναῖα. Ἐγινε φοβερὸ κακὸ. Πολλὰ πλοῖα χτυποῦν στὴ στεριά, ἄλλα βουλιάζουν καὶ στρατιῶτες πνίγονται.

Τέλος οἱ Ἕλληνες ἔφεραν μεγάλη σύγχυση στοὺς Πέρσες. Πηδοῦσαν μὲς στὰ πλοῖα τους καὶ τοὺς χτυποῦσαν ἐκεῖ. Ταραγμένοι οἱ Πέρσες ἀπὸ τὴν καταστροφὴν ποὺ πάθαιναν, ὑποχώρησαν κ' ἔφυγαν ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα μὲ λίγα πλοῖα καὶ αὐτὰ μισοτσακισμένα.

Τὸ σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλῆ εἶχε πετύχει. Ὅταν νύχτωσε, οἱ Ἕλληνες πανηγύριζαν γιὰ τὴ λαμπρὴ νίκη τους, ποὺ δόξασε τοὺς Ἀθηναίους.

20— Ἡ μάχη στὶς Πλαταιές.

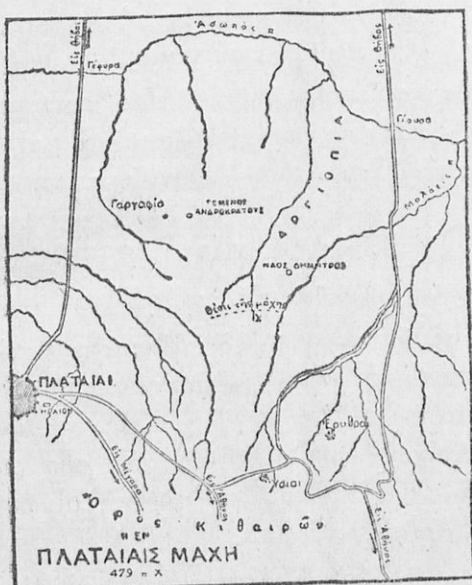
479 π. Χ.

Ὁ Ξέρξης, ὕστερα ἀπὸ τὸ πάθημά του στὴ Σαλαμίνα, εἴτε γιὰ τὴν καταστροφὴν ποὺ τοῦ ἔγινε στὸ στρατὸ καὶ τὸ στόλον ἦταν μεγάλη, εἴτε γιὰ τὴν φοβήθηκε μὴν τοῦ χαλάσουν οἱ Ἕλληνες τὰ γιοφύρια στὸν Ἑλλήσποντον καὶ τοῦ κόψουν τὴ συγκοινωνία, βιάστηκε νὰ φύγει στὴν Περσία.

Ἀφίσε ὁμῶς στὴν Ἑλλάδα στρατηγὸν τὸ Μαρδό.

Ἡ ναυμαχία στὴ Σαλαμίνα.

Ἡ μάχη στὴς Πλαταιές.

νιο μὲ 300 χιλιάδες στρατό, νὰ ἐξακολουθήσει τὸν πόλεμο καὶ νὰ ὑποτάξει, ἂν μπορέσει, τοὺς Ἑλλήνες.

Χειμῶνας καθὼς ἐρχόταν, ὁ Μαρδόνιος θεώρησε καλὸ νὰ τραβηχθεῖ πίσω κατὰ τὸν κάμπο τῆς Θεσσαλίας καὶ μὲ τὴν ἀνοιξὴ νὰ ξαναρχίσει τὸν πόλεμο.

Πρῶτα ὅμως ὁ Μαρδόνιος προσπάθησε νὰ πάρει μὲ τὸ μέρος του τοὺς Ἀθηναίους. Τοὺς ἔστειλε τὸ βασιλιὰ τῆς Μακεδονίας, πού ἦταν σύμμαχός του, νὰ τοὺς πεῖ πῶς: ἂν γίνουν σύμμαχοί του θὰ τοὺς ξαναχτίσει τοὺς ναοὺς πού ἔκαψαν οἱ Πέρσες κι ὅλη τὴν Ἀθήνα.

Οἱ Σπαρτιᾶτες, σὰν τῷμαθαν αὐτό, ἔστειλαν ἀποσταλμένους στὴν Ἀθήνα νὰ παρακαλέσουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ δεχθοῦν νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσες. Κ' οἱ Ἀθηναῖοι μπροστὰ στοὺς Σπαρτιᾶτες ἀπάντησαν στοὺς ἀνθρώπους τοῦ Μαρδονίου:

— Ὅσο ὁ ἥλιος τραβάει τὸν ἴδιο πάντα δρόμο του, οἱ Ἀθηναῖοι δὲ συμμαχοῦν μὲ τοὺς Πέρσες, πού τοὺς ἔκαψαν τοὺς ναοὺς καὶ κατάστρεψαν τὴ χώρα τους!

Στοὺς Σπαρτιᾶτες πάλι εἶπαν, νὰ τοιμάσουν γρήγορα ὅσο μποροῦν περισσότερο στρατὸ καὶ νὰ τοὺς βοηθήσουν.

Ὁ Μαρδόνιος μόλις ἄκουσε τὴν ἀπάντηση αὐτὴ τῶν Ἀθηναίων ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ γρήγορα ἔφτασε στὴν Ἀθήνα. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀργοῦσαν νὰ στείλουν βοήθεια. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι τους δὲν μποροῦσαν νὰ τὰ βγάλουν πέρα κι ἀναγκάστηκαν ν' ἀδειάσουν καὶ πάλι τὴν Ἀθήνα. Ἐφυγαν μὲ τὶς οἰκογένειές τους στὴ Σαλαμίνα. Ὁ Μαρδόνιος μπῆκε μέσα καὶ χάλασε ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὴν πρώτη καταστροφή. Κ' ἐπειδὴ δὲν εὔρισκε τροφίμα στὴν Ἀθήνα, γύρισε πίσω

καὶ στρατοπέδευσε στὸν κάμπο τῆς Βοιωτίας, κοντιὰ στὶς Πλαταιές.

Στὸ μεταξύ οἱ Ἕλληνες ἔστειλαν βοήθεια στοὺς Ἀθηναίους καὶ ὅλοι μαζί, κάπου 100 χιλιάδες, μὲ στρατηγὸ τὸ βασιλιά τῆς Σπάρτης Πausanías, κίνησαν στὶς Πλαταιές ν' ἀντικρίσουν τοὺς Πέρσες.

Στὴ μάχη ποὺ ἔγινε νικήθηκαν οἱ Πέρσες, ὁ Μαρδόνιος σκοτώθηκε καὶ ὁ στρατὸς του καταστράφηκε. Λίγοι μόνο στρατιῶτες σώθηκαν καὶ γύρισαν στὴν Περσία.

Τὴν ἴδια πάλι μέρα ὁ ἐλληνικὸς στόλος νίκησε τὸν περσικὸ στὴ Μυκάλη, ἓνα ἀκρωτήρι τῆς Μ. Ἀσίας ἀντίκρι στὴ Σάμο. Ἀποβίβασαν ἔπειτα στρατὸ στὴν ξηρὰ καὶ ἔκαψαν πολλὰ πλοῖα τῶν Περσῶν.

21. — Ὁ Κίμωνας.

Μὲ τίς λαμπρὲς τοὺς νίκες οἱ Ἕλληνες κατόρθωσαν νὰ διώξουν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τίς Ἑλληνικὲς γῶρες καὶ ἦσαν περήφανοι γιὰ τὸ μεγάλο τοὺς αὐτὸ ἔργο. Αὐτὰ τὰ κατορθώματά τους τοὺς γιόμωσαν θάρρος καὶ πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ πολεμήσουν τοὺς Πέρσες, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν ἀπ' ὅλα τὰ νησιὰ καὶ ἀπ' τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἔτσι, ἐνῶ ὥς τώρα οἱ Ἕλληνες φρόντιζαν νὰ ἀμύνωνται γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν περσικὸ κίνδυνο, ἔκαναν δηλαδὴ *ἀμυντικούς* πολέμους, τώρα αὐτοὶ κάνουν ἐπιθέσεις ἐνάντια στοὺς Πέρσες, κάνουν δηλαδὴ *ἐπιθετικούς* πολέμους.

Κ' εἶναι οἱ Ἕλληνες τώρα πολὺ πρὸ ἰσχυρότεροι παρ' ὅτι ἦταν πρὶν. Γιατὶ ὅλες οἱ Ἑλληνικὲς πολιτεῖες ἐνώθηκαν μαζί, ἔκαναν *συνμαχία* καὶ εἶχαν πολὺ στρα-

τὸ καὶ στόλο. Ἀρχηγὸς τῆς συμμαχίας ἦταν ὁ Πausανίας.

Ἐπειδὴ ὁμως ὁ Πausανίας φέρουνταν πολὺ σκληρὰ στοὺς συμμάχους κι ἀκόμα γιατί ὑπῆρχαν ὑποψίες πὼς τάχα συνεννοεῖται μὲ τοὺς Πέρσες, οἱ Σπαρτιᾶτες τότε κάλεσαν νὰ γυρίσει στὴ Σπάρτη καὶ τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο.

Ἀρχηγὸς τώρα τῆς συμμαχίας ἦταν ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Ἀριστείδης, ποὺ φέρουντιαν σὲ ὅλους φόρτιμα καὶ δίκαια, ἦταν ὅλοι εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτὸν γι αὐτὸ καὶ τὸν ἔλεγαν *δίκαιος* Ἀριστείδης.

Ἀργότερα οἱ Σπαρτιᾶτες ἔφυγαν ἀπὸ τὴ συμμαχία.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στὴν Ἀθήνα ζοῦσε ὁ Κίμωνας, ὁ γιὸς τοῦ Μιλτιάδου, πλούσιος καὶ εὐγενικὸς νέος, πολμηρὸς κ' ἔξυπνος. Βοηθοῦσε τοὺς φτωχοὺς καὶ ξόδευε πολλὰ χρήματα γιὰ τοὺς πατριῶτες του καὶ γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ὁ Ἀριστείδης τὸν ἀγαποῦσε πολὺ.

Σὰν πέθανε ὁ Θεμιστοκλῆς κι ὁ Ἀριστείδης, ὁ στρατηγὸς Κίμωνας ἔγινε ἀρχηγὸς τῆς συμμαχίας.

Χρόνια ὁ Κίμωνας διεύθυνε τὴν Ἑλληνικὴ συμμαχία καὶ στὸ διάστημα αὐτὸ πολλὰ εἶναι τὰ κατορθώματά του ἐναντίον τῶν Περσῶν. Σκοπὸς του ἦταν νὰ ἐλευθερώσει ὅλα τὰ νησιά καὶ νὰ διώξει τοὺς Πέρσες κι ἀπὸ τὶς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας. Καὶ τὸ κατόρθωσε.

Μιὰ μέρα εἶχε συναντήσει τὸν περσικὸ στόλο στὰ νότια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐπετέθηκε ἐναντίον του καὶ τὸν κατὰστρεψε. Ἐβγαλε κατόπι στρατὸ στὴν ξηρὰ καὶ σκόρπισε καὶ σύντριψε τὸν περσικὸ στρατό. Τὴν ἴδια μέρα, σὰν ἔμαθε ὅτι ἄλλος περσικὸς στόλος βρίσκουνταν στὴν Κύπρο, ἔπλευσε πρὸς τὰ κεῖ, χτύπησε τὰ περσικὰ πλοῖα καὶ νίκησε πάλι τοὺς Πέρσες, τρεῖς φορὲς σὲ μιὰ μέρα.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας εἶδε πὺς δὲν τὰ βγάξει πέρα μετὸν Κίμωνα καὶ ἀναγκάστηκε νὰ κλείσει εἰρήνη μαζί του στὰ 449, μετὲ τῆ συμφωνίας ν' ἀφίσει ἐλεύθερα ὅλα τὰ νησιά καὶ ὅλες τὶς ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ὠνομάστηκε «*Κιμωνίος εἰρήνη*». Οἱ Ἕλληνες εἶχανε γλυτώσει ἀπὸ τὸ μεγάλο περσικὸν κίνδυνον.

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

22. — Τὸ κράτος τῆς Ἀθήνας.

Οἱ πόλεμοι μετὰ τοὺς Πέρσας εἶχανε παύσει. Τώρα δὲν ἦταν ἀνάγκη οἱ συμμαχικὲς πολιτεῖαι νὰ στέλνουν στοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς συμμαχίας, στρατὸ καὶ στόλο. Γι' αὐτὸ καὶ πολλὰς πολιτεῖαι συμφώνησαν νὰ δίνουν μόνον χρήματα καὶ μετὰ αὐτὰ νὰ φροντίζουν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ βαστοῦν τὶς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς χώρας.

Ἄν καμιά πολιτεία ἔφερε ἀντίρρηση καὶ δὲν ἤθελε νὰ πληρώνει μήτε χρήματα, οἱ Ἀθηναῖοι πῆγαιναν μετὰ στρατὸ ἐναντίον τῆς καὶ τὴν ἀνάγκαζαν διὰ τῆς βίας νὰ πληρώνει χρήματα σ' αὐτοὺς.

Ἔτσι, ἄλλοι θεληματικὰ καὶ ἄλλοι ὑποχρεωτικὰ, ὅλοι οἱ σύμμαχοι πληρώναν φόρο στοὺς Ἀθηναίους. Μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους τὶς μισὲς πάνω κάτω ἑλληνικὰς πολιτεῖαι.

Μετὰ τὰ χρήματα τῶν συμμάχων καὶ μετὰ τὸ ἀσὴμ, ποὺ ἔβγαζαν ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου, οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν στόλο, φρόντισαν τὸ στρατό τους καὶ ἔγιναν ἓνα κράτος ἰσχυρὸν μετὰ ἀξιόλογη ναυτικὴ δύναμη, ποὺ κυριαρχοῦσε στὶς ἑλληνικὰς θάλασσας.

Ἐπειδὴ πάλι ἔξω ἀπὸ τὴν συμμαχίαν ἦταν ἡ Σπάρτη,

πού ἦταν γερὴ στὸ περὶ σὺν στρατὸ καὶ διότι οἱ Ἀθηναῖοι φοβοῦνταν μήπως καμιὰ φορὰ οἱ Σπαρτιᾶτες κυριέψουν τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ στεριά, γι' αὐτὸ ἔφραξαν καὶ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸ Πειραιᾶ μὲ κάστρα, μὲ τεῖχη γερά, πού τὰ ἔνωσαν κ' ἔκαναν **τὰ μακρὰ τεῖχη**. Ἡ Ἀθήνα ἦταν τώρα ἀσφαλισμένη μὲ τὸ στόλο τῆς ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ μὲ τὰ τεῖχη τῆς ἀπὸ τὴ στεριά.

Μὰ δὲν ἦταν μόνο αὐτό. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς περσικοὺς πολέμους μεγάλωσε καὶ τὸ ἐμπόριο τῆς Ἀθήνας, πῆρε ἀνάπτυξη κ' ἡ βιομηχανία τῆς. Ὅλα αὐτὰ ἔκαναν πλούσιους τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ καθὼς τὸ πολίτευμά τῆς ἦταν δημοκρατικό, πρόκοιψαν πολὺ τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες. Τὰ βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ διαβάζει καὶ σήμερα ὁ κόσμος, τὴ ζωγραφικὴ καὶ τὴ γλυπτικὴ τὴ βλέπει στὰ διάφορα μουσεῖα καὶ τὴ θαυμάζει.

Ἡ ἐποχὴ αὕτὴ ἦταν ἡ **χρυσῇ ἐποχῇ** τῆς Ἀθήνας. Καὶ ὅλη αὕτὴ τὴν ἐποχὴ τὴ γεμίζει ἓνα μεγάλο ὄνομα, τὸ ὄνομα τοῦ Περικλῆ.

23. — Ὁ Περικλῆς.

Ὁ Περικλῆς βαστοῦσε ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια καὶ εἶχε πατέρα τὸν Ξάνθιππο, πού πολλὰς φορὰς πολέμησε καὶ νίκησε τοὺς Πέρσες.

Εἶχε πολλὰ προτερήματα: ἦταν μορφωμένος, ἔξυπνος, τὸ ἔξωτερικό του ἦταν σοβαρὸ κ' ἐπιβλητικό.

Ὑστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνος, ὁ Περικλῆς ἦταν ὁ μόνος ἄνθρωπος πού γιὰ πολλὰ χρόνια διεύθυνε τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων.

Στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, δὲν παρουσιάζονταν συχνὰ νὰ μιλάει. Περισσότερο καθόταν σπίτι του καὶ ὁ

νοῦς του ὅλο σχεδίαζε πῶς νὰ κάνει τὸ κράτος του γερὸ καὶ πολιτισμένο. Ὅταν ὁμως παρουσιάζουνταν νὰ μιλήσει, ὅλοι τὸν ἄκουαν μὲ προσοχή. Μιλοῦσε δυνατά, μὰ γαλήνια κι ἀτάραχα σὰν τὸ Δία, γι' αὐτὸ τὸν ἔλεγαν **ὀλύμπιο**. Ὅταν μιλάει ὁ Περικλῆς, ἀστράφτει καὶ βροντᾷ καὶ τραντάζει τὴν Ἑλλάδα, ἔλεγαν οἱ Ἀθηναῖοι.

Μὲ τὰ περίσσια πλούτη ποὺ εἶχε τὸ κράτος τῆς Ἀθήνας, ὁ Περικλῆς ἐστόλισε τὴν πρωτεύουσα μὲ ὥραϊα καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα καὶ μὲ θαυμάσια ἀγάλματα καὶ ζωγραφιὰς : ναοὺς, θέατρα κι ἀγάλματα ποὺ καὶ σήμερα, ἐρείπια καθὼς εἶναι, τρέχει ὅλος ὁ κόσμος νὰ τὰ θαυμάσει.

Τὰ μεγαλύτερα καὶ ὠραιότερα ἔργα ἦταν πάνω στὴν Ἀκρόπολη. Τὰ Προπύλαια, ὅλο μαρμάρινες κολόνες, ἦταν ἡ εἴσοδος γιὰ τὴν Ἀκρόπολη. Πρῶτον νὰ περάσεις τὰ Προπύλαια, ἔβλεπες δεξιὰ τὸ ναὸ τῆς Ἀπτερόν Νίκης, μικρὸ μὰ πολὺ ὁμορφο ναό. Περνοῦσες τὰ Προπύλαια καὶ εἶχες δεξιὰ σου τὸν Παρθενῶνα, μεγάλο ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅλο ἄσπρες μαρμάρινες κολόνες ὅπου ἦταν τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ὅλο χρυσὸ καὶ φίλντισι, ἔργο τοῦ μεγάλου τεχνίτη Φειδία. Ἀριστερὰ εἶχε τὸ Ἐρέχθειο κ' ἓνα ἄλλο μικρὸ χτίριο, ποὺ ἀντὶς γιὰ κολόνες, κόρες μαρμάρινες βαστάζουν τὴ στέγη του.

Ἀκόμα στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ, εἶχαν προοδέψει οἱ Ἀθηναῖοι πολὺ στὰ γράμματα. Χιλιάδες κόσμος ἔτρεχε στὰ θέατρα ν' ἀκούσει δράματα τοῦ Αἰσχύλῳ, τοῦ Σοφοκλῆ, τοῦ Εὐριπίδη. Τότε ζοῦσε ὁ σοφὸς Σωκράτης, ὁ συγγραφεὺς Θουκυδίδης καὶ ὁ γλύπτης Φειδίας.

Ἡ Ἀθήνα ἦταν ὅπως τὸ Παρίσι σήμερα. Γι' αὐτὸ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ὠνομάστηκε **Χρυσὸς αἰώνας τοῦ Περικλῆ** καὶ ἡ Ἀθήνα **διδάσκαλος τοῦ κόσμου**.

·Ο Περικλής.

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

431 — 404 π. Χ.

24. — Τὰ αἷτια τοῦ πολέμου.

Οἱ Σπαρτιᾶτες δὲν ἔβλεπαν μὲ καλὸ μάτι τὸ ἀθηναϊκὸ κράτος, ποὺ ἐξουσίαζε μὲ τὸ ναυτικὸ του ὅλες τὶς ἑλληνικὰς θάλασσας. Αὐτὸ ἦταν ἕνας κίνδυνος γιὰ τὸ δικό τους βασιλείο. Φοβοῦνταν μήπως οἱ Ἀθηναῖοι γίνουν κυρίαρχοι ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Γι' αὐτὸ φθονοῦσαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ζητοῦσαν ἀφορμὴ νὰ τοὺς ταπεινώσουν.

Ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος γιὰ τοὺς Ἕλληνες ὅλους. Ἕνας τέτιος ἐμφύλιος πόλεμος μποροῦσε νὰ φέρει μεγάλη συμφορὰ στὸν τόπο. Προσπάθισαν στὴν ἀρχὴ νὰ τὸν ἀποφύγουν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ εἶχαν κλείσει εἰρήνη μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Ὅμως τὸ μῖσος ποὺ εἶχαν οἱ Σπαρτιᾶτες δύσκολα μποροῦσε νὰ σβήσει. Ἐπειτα ἦταν δύσκολο πρᾶγμα καὶ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ δυὸ μέρη, γιὰτὶ εἶχαν σημαντικὰς διαφορὰς μεταξύ τους: Οἱ Σπαρτιᾶτες ἦσαν Δωριεῖς, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν Ἴωνες, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, τὸ πολίτευμα τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν ἀριστοκρατικὸ καὶ τυραννικόν, ἐνῶ τῶν Ἀθηναίων ἦταν λαϊκόν, δημοκρατικόν.

Καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη ἦταν πολὺ ἐρεθισμένοι καὶ ἡ παραμικρὴ ἀφορμὴ μποροῦσε ν' ἀνάψει τὸν πόλεμο. Καὶ ἡ ἀφορμὴ αὐτὴ δὲν ἄργησε νὰ παρουσιαστῇ:

Οἱ Κορίνθιοι, ποὺ ἦσαν σύμμαχοι μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες, εἶχαν ἀνοίξει πόλεμο μὲ τοὺς Κερκυραίους. Τοῦτοι ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἔστειλαν πλοῖα καὶ στρατὸ καὶ τοὺς γλίτωσαν ἀπὸ τοὺς Κορινθίους.

Οἱ Κορίνθιοι τότε θυμωμένοι γὰρ τὴν ταπείνωσιν ποῦ τοὺς ἔγινε καὶ ἀκόμα γιατί ζημιώνονταν τὸ δικό τους ἐμπόριο στὰ παράλια τοῦ Ἰονίου πελάγους, κατηγόρησαν τοὺς Ἀθηναίους στὴ Σπάρτη, πὼς τάχα ζητοῦν νὰ ὑποδουλώσουν ὅλους τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς ἔπεισαν νὰ κηρύξουν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων.

Ἔτσι ἄρχισε ἓνας φοβερὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ποῦ κράτησε 27 ὀλόκερα χρόνια καὶ ἔφερε μεγάλη συμφορὰ στὸν τόπο. Τὸν εἶπαν Πελοποννησιακὸ πόλεμον, γιατί ὅλοι οἱ Πελοποννήσιοι μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες πολέμησαν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των.

25. — Τὰ δέκα πρῶτα χρόνια,

Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου τοῦ 431 ἐξήντα χιλιάδες Πελοποννήσιοι, μὲ ἀρχηγὸ τὸ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος, εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὸν Ἰσθμό, ἔτοιμοι νὰ χτυπήσουν τὴν Ἀθήνα.

Στὴν Ἀθήνα ὁ Περικλῆς, σὰ στρατηγὸς ποῦ ἦταν, εἶχε φροντίσει γιὰ τὴν ἄμυνα μὲ μεγάλη τάξιν καὶ φρονιμάδα. Κάλεσε ὅλους τοὺς χωρικοὺς, ἀπὸ τὰ γύρω τῆς Ἀθήνας, νὰ πάρουν τίς γυναῖκες, τὰ παιδιά τους καὶ ὅ,τι ἄλλο μποροῦσαν νὰ σηκώσουν καὶ νὰ μπουκίσουν στὴν Ἀθήνα. Πρῶτα γιὰ νὰ φυλαχτοῦν οἱ ἴδιοι, ἔπειτα ὅμως καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πρωτεύουσα.

Ὁ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προχώρησε καὶ ἔφτασε στὴν Ἀττικὴ. Τὴ βρῆκε ἔρημὴ ἀπὸ ἀνθρώπους. Καὶ αὐτὸς χτύπησε τὰ ἄψυχα πράγματα: ἔκαψε τὰ χωριά, κατέστρεψε τὰ δάση. Τὴν Ἀθήνα ἦταν δύσκολα νὰ τὴν πειράξει, τὴν προστάτευαν τὰ τείχη της. Ἐμείνε στὴν Ἀττικὴ λίγες βδομάδες καὶ ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσει πίσω.

Ἄπ' τὴν ἄλλῃ μεριὰ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων εἶχε πλεύσει στὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ στὰ νησιά, πού εἶχαν συμμαχία μὲ τὴ Σπάρτη, καὶ ἔκανε παρόμοιες ζημίες στοὺς Πελοποννήσιους: ἔκαιγε τὰ χωριά τους, κατὰστρεφε τὰ κτήματά τους.

Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ ἄλλου χρόνου, τοῦ 430, οἱ Πελοποννήσιοι ξανάρθαν πάλι στὴν Ἀττικὴ. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ὅμως παρουσιάστηκαν τὰ πρῶτα κρούσματα μιᾶς φοβερῆς ἀρρώστιας, κατὰ τὴν ἑξάνθηματικὴν τύπον, πού οἱ ἀρχαῖοι τὴν εἶπαν *λοιμός*. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ πού πρωτοφάνηκε, μεταδόθηκε γλῆγορα στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἦταν στιβαγμένος πλῆθος κόσμος. Πέθαιναν χιλιάδες, ἢ Ἀθήνα ἐρημώνουνταν. Οἱ ἐχτροὶ ἀπὸ φόβον μὴν τοὺς κολλήσῃ ἡ ἀρρώστια, ἔμειναν σαράντα μέρες καὶ γύρισαν πάλι πίσω.

Στὸ μεταξὺ ἡ φοβερὴ ἀρρώστια πρόσβαλε καὶ τὸν Περικλή. Ὁ μέγας ἀρχηγὸς τῆς Ἀθήνας πέθανε, ἀφοῦ εἶχε δεῖ πρῶτα πεθαμένους ὅλους τοὺς σπιτικούς του: τὰ δυὸ παιδιά του καὶ τὴν ἀδελφή του.

Στρατηγὸς στὴν Ἀθήνα ἔγινε ὁ Κλέωνας. Ὁ πόλεμος συνεχίστηκε. Καὶ σὲ μιὰ μάχη κοντὰ στὸ Στρυμόνα ποταμὸ τῆς Μακεδονίας σκοτώθηκε ὁ Κλέωνας καὶ ὁ Βρασίδας, ὁ στρατηγὸς τῆς Σπάρτης.

Σπαρτιάτες καὶ Ἀθηναῖοι εἶχανε κουρασθεῖ νὰ πολεμᾶνε, χωρὶς κανέναν νὰ κερδίζει. Ὁ *Νικίας* τότες, ὁ στρατηγὸς τῆς Ἀθήνας, τοὺς εἶχε καταφέρει νὰ πάψουν τὸν πόλεμον καὶ νὰ κλείσουν εἰρήνη. Τὴν εἰρήνη αὕτη τὴν εἶπαν *εἰρήνη τοῦ Νικία*.

26. — Ἡ ἐκστρατεία στὴ Σικελία.

Ἡ εἰρήνη τοῦ Νικία δὲν κράτησε πολὺ. Στὴν

Ἀθήνα τὴν ἐποχὴ αὐτὴ βρέθηκαν πολλοὶ νέοι πολιτικοὶ ποὺ ζητοῦσαν σώνει καὶ καλά νὰ ξαναρχίσει ὁ πόλεμος.

Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ Ἀλκιβιάδης. Εἶχε πολλὰ προτερήματα: κατὰγονταν ἀπὸ πλούσια οἰκογένεια· ἦταν μορφωμένος, ὥραϊος. Εἶχε ὅμως καὶ τὸ ἐλάττωμα ποὺ ἦταν πολὺ φιλόδοξος. Ζητοῦσε πόλεμο μονάχα γιὰ νὰ δοξασθεῖ.

Αὐτὸς παρακίνησε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ξαναρχίσουν τὸν πόλεμο καὶ τούτῃ τῇ φορὰ νὰ πᾶν νὰ πολεμήσουν τὸ νησί, τὴ *Σικελία*, ποῦναι στὰ Νότια τῆς Ἰταλίας καὶ ποὺ ἦταν δωρικὴ ἀποικία.

Ἄδικα ὁ Νικίας φώναζε, πὼς ἓνας τέτιος πόλεμος θὰ καταστρέψει τὴν Ἀθήνα. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τὸν ἄκουσαν. Τοίμασαν τὸν λαμπρότερο στόλο καὶ στρατὸ καὶ τὸν Ἰούλη τοῦ 415 ξεκίνησαν γιὰ τὴ Σικελία μὲ στρατηγούς τὸ Νικία, τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τὸ Λάμαχο.

Ὁ πόλεμος πῆγαινε καλὰ στὴν ἀρχή. Ἐξαφνα ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι κάλεσαν τὸν Ἀλκιβιάδην νὰ γυρίσει πίσω στὴν Ἀθήνα. Τὸ πρωῒ, ποὺ ἔφρευγε ὁ στόλος βοῶνταν τὰ ἀγάλματα, ποὺ εἶχαν γιὰ στολίδι οἱ Ἀθηναῖοι στοὺς δρόμους καὶ ποὺ τ' ἄλεγαν *Ἑρμαῖ*, μὲ σπασμένα τὰ κεφάλια. Ὑποψιάστηκαν πὼς τᾶσπασεν ὁ ἀσυλλόγιστος ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ τὸν κάλεσαν νὰ τὸν δικάσουν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως ἀντὶς γιὰ τὴν Ἀθήνα, πῆγε στὴ Σπάρτη καὶ κατάφερε νὰ ξεσηκώσει τοὺς Σπαρτιάτες ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Πῆραν αὐτοὶ τὸν στόλο καὶ τράβηξαν νὰ χτυπήσουν τοὺς Ἀθηναίους στὴ Σικελία.

Οἱ Ἀθηναῖοι πολιορκοῦσαν τότε τὶς Συρακοῦσες, τῇ μεγαλύτερῃ πολιτείᾳ τῆς Σικελίας καὶ θὰ τὴν κυρίευναν. Ἐφτασαν ὅμως οἱ Σπαρτιᾶτες, ἐνώθησαν μὲ τοὺς Συρακοσίους καὶ νίκησαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς κατὰστρεψαν. Σύντριψαν τὸ στόλο τους, σκότωσαν τοὺς στρατηγούς τους. Τοὺς ἄλλους Ἀθηναίους τοὺς ἔβαλαν στὰ λατομεῖα νὰ σπάζουν πέτρες. Πολλοὶ πέθαιναν ἀπὸ στερήσεις καὶ ἀρρώστειες, τοὺς ἄλλους τοὺς πούλησαν γιὰ δούλους οἱ Συρακούσιοι.

Μὲ τὴν ἐσχρατεία στὴ Σικελία, ἡ Ἀθήνα εἶχε πάθει τὴ μεγαλύτερη συμφορά.

27. — Οἱ Σπαρτιᾶτες κυριεύουν τὴν Ἀθήνα.

Ὅπως ἦταν φυσικό, οἱ Σπαρτιᾶτες πῆραν θάρρος. Ἐτρεξάν μὲ τὸ στόλο τους καὶ ξεσήκωσαν τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων ἐναντίον τους.

Οἱ Πέρσες σήκωσαν κι αὐτοὶ κεφάλι. Βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ ταπεινώσουν τοὺς Ἀθηναίους. Ἔδοσαν χρήματα στοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ τοὺς βοήθησαν νὰ καταστρέψουν τὴν Ἀθήνα.

Δὲν ἦταν ὅμως εὐκόλο πρᾶμα νὰ χτυπήσουν τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν γερὸ στόλο κι ἐξουσίαζαν ὅλες τὶς θάλασσες. Βαστοῦσαν λοιπὸν καλά. Ἀγωνίζονταν καὶ νικοῦσαν. Σὲ μιὰ ναυμαχία μάλιστα, ἐκεῖ κατὰ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, στὶς Ἀργινοῦσες, ἐνίκησαν τὸν στόλο τῶν Σπαρτιατῶν καὶ σκότωσαν καὶ τὸν ἀρχηγό τους.

Μὲ τὶς νίκες αὐτὲς οἱ Ἀθηναῖοι τῷρριξαν κᾶπως ἔξω. Φαντάζονταν πὼς ποτὲς δὲν μποροῦν νὰ νικήσουν στὴ θάλασσα οἱ Σπαρτιᾶτες. Πῆραν λοιπὸν τὸ

πρᾶμα κάπως ἀψήφιστα. Κι ὅταν κάποτε βρίσκονταν στὸν Ἑλλήσποντο, κυνηγώντας τὸ σπαρτιατικὸ στόλο, τόσο λίγο λογάριάζαν τοὺς Σπαρτιᾶτες, πὺ ἀφιναν ἔρημα τὰ πλοῖα τους καὶ γύριζαν στὴ χώρα γιὰ τρῶφιμα ὅλοι.

Ὁ Λύσανδρος ὁμως, ὁ ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν, ἓνας δραστήριος κ' ἔξυπνος ἄνθρωπος, τᾶβλεπεν ὅλα αὐτὰ κ' ἔκανε τοὺς λογαριασμοὺς του. Κι ὅταν μιὰ μέρα βρῆκε ἔρημο ἀπὸ ναῦτες τὸν ἀθηναϊκὸ στόλο, ρίχτηκεν ἀπάνω του καὶ τᾶπιασε ὅλα τὰ πλοῖα. Μόνο 8 ἀθηναϊκὰ μπόρεσαν καὶ γλύτωσαν.

Τώρα, χωρὶς στόλο, τίποτα πιά δὲν μπορούσαν νὰ κάνουν οἱ Ἀθηναῖοι.

Ὁ Λύσανδρος ἔτρεξε μὲ τὸ στόλο του καὶ μὲ στρατὸ καὶ περικύκλωσε τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τὴν ξηρά.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν μπορούσαν νὰ βαστάξουν. Ἡ πείνα τοὺς ἀνάγκασε νὰ παραδοθοῦν, μὲ αὐτὴ τὴ συμφωνία : νὰ γκρεμίσουν τὰ μακρὰ τεῖχη, νὰ παραδώσουν τὰ πλοῖα τους στοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν τοὺς Σπαρτιᾶτες ἀρχηγοὺς ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ Σπάρτη ἐξουσιάζει τὴν Ἑλλάδα.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

28—Οἱ Σπαρτιᾶτες κυριαρχοῦν στὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἀθήνας ὅλες οἱ ἑλληνικὲς πολιτεῖες βρέθηκαν κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῆς Σπάρτης.

Στὴν Ἀθήνα ἀφοῦ κατέργησαν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, διώρισαν 30 ἄρχοντες γιὰ κυβέρνησις. Αὐτοὶ

ἄρχισαν νὰ καταδιώκουν τοὺς δημοκρατικούς, νὰ τοὺς ἀρπάζουν τὶς περιουσίες τους, νὰ τοὺς σκοτώνουν. Γι' αὐτὸ τοὺς ὠνόμασαν *τριάντα τυράννους*. Πολλοὶ Ἀθηναῖοι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα : στὴ Θήβα, στὰ Μέγαρα, στὴν Κόρινθο.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν μποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν μιὰ τέτια κατάσταση καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐξόριστους λογάριάζαν νὰ χτυπήσουν τοὺς τυράννους.

Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ ἄλλοτε στρατηγὸς τῶν Ἀθηνῶν, Θρασύβουλος, πὺν εἶχε καταφύγει στὴ Θήβα, πῆρε μαζί του πολλοὺς ἐξόριστους καὶ κατέβηκε στὸν Πειραιᾶ. Ἀπὸ κεῖ ἄνοιξε σκληρὸ ἀγῶνα ἐναντίον τῶν τυράννων. Στὸ τέλος τοὺς νίκησε καὶ ξανάφερε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα.

Παρόμοιες ταραχὲς εἶχαν γίνεи καὶ σ' ἄλλες πολιτεῖς τῆς Ἑλλάδας, γιατί ὅλοι σχεδὸν οἱ Ἕλληνες ἦταν δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὴ σκληρὴ συμπεριφορὰ τῶν Σπαρτιατῶν.

Τοὺς Σπαρτιατὲς δὲν τοὺς ἐχώνευαν τώρα καὶ οἱ Πέρσες, γιατί εἶχαν δώσει βοήθεια στὸν ἀδελφὸ τοῦ βασιλιά, τὸν Κύρο, πὺν εἶχεν ἀνοίξει πόλεμο μαζί τους.

29— Ἡ ἀνάβαση τοῦ Κύρου.

Ὁ Κῦρος ἦταν ὁ δεύτερος γιὸς τοῦ Δαρείου. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα του, βασιλιάς ἔγινε ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός του, ὁ Ἀρταξέρξης. Ὁ Κῦρος ἦταν σατραπὴς στὴ Μ. Ἀσία.

Ἦταν ὅμως φιλόδοξος καὶ ἤθελε νὰ καταλάβει αὐτὸς τὸ βασιλικὸ θρόνο καὶ νὰ γίνεи μὲ τὴ βία βασιλιάς. Γιὰ τὴν ἐκστρατεία αὐτὴ εἶχε μᾶσει κοντὰ ἑκατὸ

χιλιάδες στρατό περσικό καὶ 13 χιλιάδες μισθοφόρους Ἕλληνες, μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἐξόριστο στρατηγὸ τῆς Σπάρτης Κλέαρχο. Ἐξὸν ἀπὸ τὸ στρατὸ αὐτό, ὁ Κῦρος ζήτησε καὶ ἐπίσημη βοήθεια ἀπὸ τῆ Σπάρτης, μιὰ καὶ αὐτὸς τοὺς εἶχε βοηθήσει ὅταν οἱ Σπαρτιᾶτες πολεμοῦσαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Σπαρτιᾶτες τοῦ ἔστειλαν μόνον ἑφτακόσιους ὀπλίτες.

Μὲ τὸ στρατὸ αὐτὸν ὁ Κῦρος ξεκίνησε τὴν ἀνοιξη τοῦ 401 νὰ πολεμήσει τὸν ἀδελφὸ του τὸν Ἀρταξέρξη.

Στὰ Κούναξα ἀνταμώνουν τὸ στρατὸ τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἀνοίγουν μάχη μαζί του. Οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ μάχη. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ὁ Κῦρος ἀντίκρισε τὸν ἀδελφὸ του καὶ ὤρμησε νὰ τὸν σκοτώσει. Κατάφερε ὅμως μόνον νὰ τὸν πληγώσει, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ οἱ σωματοφύλακες τοῦ βασιλιᾶ χτύπησαν καὶ σκότωσαν τὸν Κῦρο.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κύρου, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα νίκησαν καὶ πάλι τὸν Ἀρταξέρξη. Ὁ Ἀρταξέρξης δὲν μποροῦσε νὰ τὰ βγάλει πέρα μαζί τους καὶ ζήτησε νὰ παραδοθοῦν. Κ' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν τὸ ἐδέχθηκαν οἱ Ἕλληνες, προσπάθησε ὁ βασιλιάς μὲ δόλο νὰ τοὺς ἀναγκάσει νὰ παραδοθοῦν: ἔβαλε τὸ στρατηγὸ του τὸ Τισσαφέρην νὰ καλέσει τοὺς Ἕλληνες στρατηγοὺς στὴ σκηνή του γιὰ τραπέζι τάχα. Καὶ ἐκεῖ τοὺς ἔσφαξε ὅλους.

Οἱ Ἕλληνες ἀπόμειναν ἔτσι χωρὶς στρατηγοὺς, ἢ θέση τους ἦταν δύσκολη. Στὴν ἀπελπισία τους αὐτὴ τοὺς ἔδωσε θάρρος ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφώντας, ποὺ παρακολουθοῦσε τὸ στρατὸ καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ταλαιπωρίες καὶ κινδύνους, μέσα ἀπὸ χιονισμένα βουνὰ καὶ

ἄγνωστους τόπους, ἔφτασαν τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 400 στὴν Τραπεζούντα. Ὅταν ἀντίκρισαν οἱ Ἕλληνες τὴ θάλασσα, ἄρχισαν νὰ φωνάζουν χαρούμενοι.

— Θάλαττα, θάλαττα !

Ἀπὸ κεῖ μπῆκαν στὰ πλοῖα κ' ἔφτασαν μόλις 9 χιλιάδες στὴ Θράκη.

Αὕτῃ ἡ ἐκστρατεία εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα :
Ἀνάβαση τοῦ Κύρου.

30 — Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου στὴν Ἀσία.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦταν δυσαρεστημένοι μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες. Στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε ὁμόνοια. Μιὰ φοβερὴ ἀκαταστασία βασίλευε παντοῦ. Οἱ Πέρσες πῆραν θάρρος ἀπ' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀρταξέρξης γιὰ νὰ τιμῇσιν τὸν στρατηγὸ τοῦ Τισσαφέρνη, γιὰ τὶς μεγάλες ὑπηρεσίες πού τοῦ πρόσφερε, τὸν ἔστειλε νὰ ὑποδουλώσῃ τις ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Μ. Ἀσίας.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, μπρὸς τὸν κίνδυνον αὐτό, ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Οἱ Σπαρτιᾶτες τοὺς ἔστειλαν τὴ βοήθεια πού ζητοῦσαν, κάπου 5 χιλιάδες στρατό, 300 ἵππεῖς καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς πῆγαν καὶ 8 χιλιάδες ἀπὸ τὸ στρατὸ τοῦ Ξενοφῶντα.

Στὴν ἀρχὴ οἱ Ἕλληνες δὲν ἔκαναν καὶ σπουδαῖα πράματα στὴ Μ. Ἀσία. Τελευταῖα ἡ Σπάρτη ἔστειλε τὸν στρατηγὸ Ἀγησίλαο. Αὐτὸς ἦταν κόντὸς καὶ κουτσός, εἶχε ὅμως μεγάλη ψυχὴ καὶ σχεδίαζε ὄχι μόνο νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἕλληνες, μὰ καὶ νὰ διαλύσῃ τὸ περσικὸ κράτος.

Ὁ Ἀγησίλαος ὠργάνωσε λαμπρὸ στρατό, νίκης

πολλές φορές τοὺς Πέρσες, τοὺς ἔφερε σὲ ἀπελπιστικὴ κατάστασι καὶ λογάριάζε νὰ διαλύσει τὸ κράτος τους.

Τότε ὁμως ἔγινε κάτι ποὺ δὲν τὸ περίμενε κανένας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔστειλε ἀνθρώπους τοῦ στῆν Ἑλλάδα, μοίρασε χρήματα σὲ πολλοὺς πολιτικοὺς καὶ κατάφερε Θηβαίους, Κορινθίους καὶ Ἀθηναίους νὰ κάμουν συμμαχία γιὰ νὰ χτυπήσουν τοὺς Σπαρτιᾶτες. Ὅλοι αὐτοὶ καθὼς ἦσαν δυσαρεστημένοι μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες, πρόθυμα δέχτηκαν καὶ ἐπετεθῆκαν ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀνησύχησαν καὶ φοβήθηκαν. Ἀναγκάστηκαν νὰ παραγγείλουν στὸν Ἀγησίλαο νὰ γυρίσει γρήγορα στὴ Σπάρτη. Ὁ Ἀγησίλαος ἀφίνει μὲ λύπη τοῦ τῆ Μ. Ἀσία καὶ μέσα ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὴ Μακεδονία φθάνει στὴ Βοιωτία, ἀνταμώνει ἐκεῖ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες συμμάχους τοὺς νικᾷ καὶ ἔρχεται στὴ Σπάρτη.

Οἱ σύμμαχοι Ἀθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι δὲν ἔπεφταν εὐκολα. Χρόνια κράτησαν τὸν πόλεμο μὲ τὴ Σπάρτη. Τελευταῖα οἱ Σπαρτιᾶτες εἶδαν πὼς δὲν μπορούσαν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τοὺς ἐνωμένους Ἕλληνες καὶ μὲ τοὺς Πέρσες. Ἐστειλαν τὸν Ἀνταλκίδα στὴν Περσία γιὰ νὰ κλείσει εἰρήνη. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ἦταν μεγάλη ταπείνωση γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Πέρσες ξανάκαμαν δικές τους τὶς ἑλληνικὲς πολιτεῖες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ὥρισαν: ὅλες οἱ πολιτεῖες τῆς Ἑλλάδας νὰ εἶναι ἐλεύθερες, χωριστὰ ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, νὰ μὴν ἔχουν δηλ. συμμαχία, γιὰ νὰ μὴν μπορέσουν καμιὰ φορὰ νὰ χτυπήσουν τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Ἔτσι μὲ τὸν πονηρὸ καὶ ὕπουλο αὐτὸ τρόπο κατάρφερε ἡ Σπάρτη νὰ διαλίσει τὴ συμμαχία τῶν Ἑλλή-

νων καὶ νὰ μείνει αὐτὴ ἰσχυρότερη στὴν Ἑλλάδα, ἔχοντας μαζί της τοὺς Μεσσηνίους. Ἔδειξε μάλιστα ἀκόμα χειρότερη διαγωγὴ: ἀνάλαβε νὰ ἐπιβάλλει μὲ τὴ βία καὶ μὲ πόλεμο τὴν εἰρήνην αὐτὴ σ' ὅλες τὶς ἑλληνικὰς πολιτείας.

Αὐτὴ εἶναι ἡ *εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδα*. Μεγάλῃ ταπεινώσῃ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Κι αὐτὸ γιὰτὶ εἶχαν διχόνοιες ἀναμεταξύ τους οἱ Ἕλληνες καὶ δὲν ἦσαν ἐνωμένοι.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΘΗΒΑΣ

31. — Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμινώνδας.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Σπάρτη, ἡ Θήβα ἦταν ἡ πῶς σπουδαία πολιτεία στὴν Ἑλλάδα. Καθὼς εἶναι μέσα σὲ εὖφορο κάμπο, οἱ κάτοικοί της ἦταν γεωργοί, ποὺ κατοικοῦσαν σὲ χωριά καὶ κωμοπόλεις καὶ διοικοῦνταν δημοκρατικά.

Μιά μέρα, ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὴ Θήβα ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας, πηγαίνοντας γιὰ τὴ Μακεδονία, χωρὶς καμιὰν ἀφορμὴ, μπῆκε στὴ Θήβα, ἀνέβηκε στὴν Ἀκρόπολὶ τους, τὴ Καδμεία καὶ ἔβαλε ἐκεῖ σπαρτιακὴ φρουρά. Κατόπι κυνήγησε τοὺς δημοκρατικούς, ἄλλους ἐξώρισε κι ἄλλους σκότωσε καὶ ἔβαλε κυβέρνησιν ἀπὸ ἀριστοκράτες.

Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς δημοκρατικούς εἶχανε φύγει γιὰ νὰ σωθοῦν στὴν Ἀθήνα. Ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος φιλόπατρις, μορφωμένος καὶ μεγαλόψυχος. Δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρει τὴν κατάντια αὐτὴ τῆς πατρίδας του καὶ τοιμάζονταν μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἐξορίστους νὰ τὴν ἐλευθερώσει. Εἶχε συνεννο-

ηθεῖ καὶ μὲ τοὺς δημοκρατικοὺς ποὺ εἶχαν μείνει μὲς στὴ Θήβα. Ἐκεῖ ἦταν ἄλλος σπουδαῖος στρατηγός, ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Ἐνα βράδυ τοῦ χειμῶνα παίρνει 12 συντρόφους του, ντύνονται ὅλοι κυνηγοὶ καὶ μπαίνουν στὴ Θήβα. Ἐκεῖ τοὺς καρτεροῦσαν ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἐνώνονται μαζί. Οἱ τύραννοι γλεντοῦσαν. Ντύνονται μερικοὶ δημοκρατικοί, μαζί κι ὁ Πελοπίδας, γυναικεῖα, μπαίνουν στὸ δωμάτιο καὶ τοὺς σκοτώνουν. Ἐτρεξαν κατόπι στὶς φυλακές, ἔβγαλαν τοὺς φυλακισμένους, πήραν τὰ ὅπλα πολίορκησαν τὴ σπαρτιατικὴ φρουρὰ στὴν Καδμεΐα καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ φύγουν.

Κατόπι ὁ Πελοπίδας κι ὁ Ἐπαμεινώνδας τοίμασαν στρατό, ἔκαναν καὶ τὸν *ιερό λόχο* μὲ 300 διαλεκτὰ παλληκάρια καὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸν Πελοπίδα. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ποὺ ἦταν πολὺ καλὸς στὰ στρατιωτικά, βρῆκε νέο τρόπο νὰ παρατάσσει τὸ στρατὸ στὴ μάχη καὶ ἔκανε τὴ *λοξὴ φάλαγγα*.

Οἱ Σπαρτιᾶτες δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ χωνέψουν αὐτὸ καὶ ἔστειλαν στρατὸ ἐναντίον τους. Οἱ δύο στρατοὶ ἀνταμώσανε στὰ Λεῦκτρα τῆς Βοιωτίας. Ὁ ἱερὸς λόχος καὶ ἡ *λοξὴ φάλαγγα* τσάκισαν τὸν σπαρτιατικὸ στρατό. Ἡ Σπάρτη γιὰ πρώτη φορὰ νικήθηκε στὴν ξηρά.

Αὐτὸ ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωση σ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες. Οἱ πολῖτεῖς ποὺ ἦταν δυσαρεστημένες μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες πῆγαν μὲ τὸ μέρος τῆς Θήβας.

32—Ἡ μάχη στὴ Μαντίνεια.

Οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς Θήβας, κάμποσα χρόνια δοῦλεψαν γιὰ νὰ στερεώσουν τὴν ἡγεμονία τους. Καὶ στὴν

ἀρχὴ πῆγαιναν καλά. Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας πολλές φορές νίκησαν τοὺς Σπαρτιᾶτες. Τὸ κράτος τῆς Σπάρτης εἶχε διαλυθεῖ. Μιὰ φορὰ μάλιστα ὁ Ἐπαμεινώντας ἔφτασεν ὡς ἔξω ἀπὸ τὴν Σπάρτη καὶ τὴν πολιώρκησε. Καὶ θὰ τὴν κυρίευσεν, ἂν δὲν τὴν ὑπερασπιζόταν ὁ γέροντας τώρα βασιλιᾷς Ἀγχιόλαος.

Ὅλοι τὸ πίστευαν πὼς θὰ ζήσει ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν. Ὅμως ἀργότερα ἔκαμαν οἱ Θηβαῖοι τρομερὰ σφάλματα, πού τοὺς κατέστρεψαν. Ἐέχασαν τὴν τυραννία τῆς Σπάρτης καὶ ἄρχισαν καὶ αὐτοὶ νὰ φέρονονται σὰν τύραννοι στοὺς συμμάχους τους. Γι' αὐτὸ πολλές πολιτεῖες σηκώνουνταν ἐνάντια τους. Ὡς καὶ ἡ Ἀθήνα ἀναγκάστηκε νὰ φύγει ἀπὸ τὴ Θηβαϊκὴ συμμαχία καὶ νὰ πάει μὲ τὸ μέρος τῆς Σπάρτης !

Στὸ μεταξὺ ὁ Πελοπίδας εἶχε σκοτωθεῖ σὲ μιὰ μάχη στὴ Θεσσαλία. Ὁ Ἐπαμεινώνδας γιὰ τέταρτη φορὰ κατέβαινε στὴν Πελοπόννησο νὰ πολεμήσῃ τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Οἱ δυὸ στρατοὶ ἀνταμώσανε στὴ Μαντίνεια, κοντὰ στὴν Τρίπολη. Ἐγίνε φοβερὴ μάχη στὰ 362 π. Χ. καὶ νίκησαν οἱ Θηβαῖοι, ἀλλὰ ἔπεσε πληγωμένος ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Τὸν ἔφεραν στὴ σκηνή του καὶ οἱ γιατροὶ εἶπαν πὼς θὰ πεθάνει μόλις βγεῖ τὸ κομμάτι τὸ σίδερο ἀπὸ τὴν πληγὴ του. Ὁ Ἐπαμεινώνδας τᾶκουσεν αὐτὰ ἀτάραχος, μόνο ρώτησε ἂν νίκησαν. Σὰν τοῦ εἶπαν ὅτι νίκησαν : «Πεθαίνω εὐχαριστημένος», εἶπε καὶ διάταξε νὰ βγεῖ τὸ σίδερο ἀπὸ τὴ πληγὴ του.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδα τὸ κράτος τῆς Θήβας δὲν μποροῦσε νὰ ζήσει. Ἀπὸ παντοῦ

ἀκούονταν παράπονα, πολλές πολιτείες ἔφυγαν ἀπὸ τῆ
συμμαχία τους.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ πάλι, καμιὰ πολιτεία οὐκ
εἶχε τὴ δύναμη νὰ ἐπιβληθῇ στὶς ἄλλες. Ἀνωμαλία καὶ
ταραχὲς ἦταν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Στὴν περίοδο αὐτὴ τῆς ἀκαταστασίας ποὺ επικρα-
τοῦσε στὴν Ἑλλάδα, παρουσιάστηκεν ἀπὸ τὸ Βορρὰ
ἓνας νέος ἰσχυρὸς βασιλιάς, ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας.

Πέρσιν στὴν ἱστορία μιλήσαμε γιὰ τὸ βασιλεῖα
Φίλιππο καὶ τοὺς διαδόχους του. Οἱ μαθητὲς τῆς Τετάρ-
της θὰ θυμοῦνται. Οἱ μαθητὲς τῆς Τρίτης ἂς ἔχουν
ὑπομονὴ καὶ τοῦ χρόνου στὴν ἱστορία τους θὰ μάθουν
πολλὰ γι' αὐτούς.

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΤΣΕΠΗΣ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΟΙΚΟΥ Μ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ

- "Ένα λεξικό απαραίτητο για κάθε μαθητή και γενικά για κάθε μορφωμένο είναι τὸ μόλις ἐκδοθὲν ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ.
- "Ὅλοι γνωρίζομε ὅτι ἡ ὀρθογραφία εἶναι ἀπὸ τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου. Ὅταν τὴν ξέρουμε θεωρούμεθα **μορφωμένοι**. Ὅταν τὴν ἀγνοοῦμε ἀποκαλούμεθα **ἀγράμματοι**.
- Εἶναι εὐκόλη ἢ ἐκμάθησίς της;
- Διὰ τὴν γλῶσσά μας, μὲ τὴν ὑπερτρισχιλιετὴ ἱστορίαν της, μὲ τὴν μάστιγα τῆς διγλωσσίας ποὺ τὴν δένει, εἶναι πολὺ δύσκολη. Κι' ὁ πιὸ μορφωμένος, κι' ὁ πιὸ μελετημένος καὶ σεῖς ὁ ἴδιος πόσες φορές δὲν βρεθήκατε σὲ ἀμηχανία γιὰ τὸ πῶς γράφεται μιὰ λέξις ποὺ ξεύρετε τὴν ὀρθή της γραφὴ ἀλλὰ τὴν στιγμὴ κείνη δὲν σὰς βοηθῇ ἡ μνήμη νὰ τὴν θυμηθῇτε.
- Πόσες φορές δὲν ρωτήσατε: Πῶς γράφεται αὐτὴ ἡ λέξις; Ἀλλὰ οὔτε νὰ ρωτοῦμε πάντα μπορούμε, οὔτε ἔχομε ποιὸν νὰ ρωτήσουμε. Ἐνῶ τὴν ἀνάγκη τῆς ὀρθογραφίας τὴν ἔχομε κάθε στιγμὴ. Γι' αὐτὸ σκεφθήκαμε νὰ προσφέρουμε στὸ μαθητὴ, τὸν λογιστὴ, τὸν ἔμπορα, τὸ διανοούμενον καὶ γενικά σὲ κάθε μορφωμένο ἕνα πλήρες λεξικὸ τῆς ὀρθῆς γραφῆς μικρὸ ποὺ νὰ χωρῇ καὶ στὴν τσέπη τοῦ γιλέκου, καὶ νὰ μποροῦν νὰ τὸ σέρνουν ἀνενόχλητα ἐπάνω τους ὅσοι ἔχουν τὴν ἀνάγκη του.
- Τὸ Ὅρθογραφικὸν Λεξικὸν Σαλιβέρου μεθοδικὰ συνταγμένο ὑπὸ ΦΙΛ. Χ. ΤΑΝΗ περιλαμβάνει ὅλον τὸν ἐν χρήσει πλοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅλους τοὺς τεχνικοὺς καὶ ἐπιστημονικοὺς ὅρους ποὺ ἐδημιούργησε ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐπιστημῶν μέχρι σήμερον. Εἰς τὸ τέλος ἔχει ἰδιαίτερον παράρτημα σὲ χαρτί πράσινο ὅπου περιέχονται ὀρθογραφικοὶ κανόνες σαφῶς διατυπωμένοι καὶ μετὰ παραδειγμάτων. Αἱ ἀπλοποιήσεις τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἰς τὴν ὀρθογραφίαν. Κανόνες ἐγκλίσεως τόνου καὶ χωρίσμου τῶν συλλαβῶν, αἱ δασυνόμεναι λέξεις καὶ ὀνόματα καὶ τὰ εὐχρηστότερα ἀνώνυμα ῥήματα.
- Πλήρες, ἐλαφρὸ, εὐχρηστο, φθηνότατο εἶναι τὸ ἰδεῶδες εἰς τὸ εἶδος του. Τὸ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ λεξικά τσέπης.

Τιμᾶται καλλιτεχνικὰ δεμένο δραχ. 20.

ΟΙΚΟΣ Μ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ Α. Ε. ΣΤΑΔΙΟΥ 14 ΑΘΗΝΑΙ

0020561144

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ήντιπύτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΙΧ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ 14 ΑΘΗΝΑΙ

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

<i>Ἀπ. Εὐθυμιάδῃ</i> (Δημοδιδασκάλου).			
ΜΥΘΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	Ἱστορία Γ' τάξεως τῶν Δημ. Σχολ.	Δοχ.	10
<i>Κ. Ψυχογιού καὶ Ἀπ. Εὐθυμιάδῃ.</i>			
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝ. ΙΣΤΟΡΙΑ	Δ' τάξεως Δημ. Σχολείων	Δοχ.	10
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ	Δ' τάξ. Δημ. Σχολ.	»	10
<i>Δημ. Ἀποστόλου</i> (Δημοδιδασκάλου).			
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧ. ΕΛΛΑΔΟΣ	Τεύχος Β' Διὰ τὰς συνδι- δασκομένας τάξεις Γ', καὶ Δ', τῶν Δημ. Σχολ.	»	10
<i>Ι. Χατζηκώστα</i> (Δημοδιδασκάλου).			
ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ	Διὰ τὴν ΣΤ', τάξιν Δημ. Σχολ.	»	15
<i>Παν. Δημητράτου</i> (Δημοδιδασκάλου)			
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΑΤΛΑΣ	(ἔγκρισις 1936)	»	38.70
<i>Ἰωάν. Λάζου</i> (Δημοδιδασκάλου).			
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	Γ', τάξεως Δημ. Σχολείων	»	10
»	Δ', » » » »	»	10
»	Ε', » » » »	»	9.40
»	ΣΤ', » » » »	»	6.20
»	Ε' καὶ ΣΤ', » » » »	»	8.50
ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡ. ΤΗΣ ΠΑΛ. ΔΙΑΘΗΚ.	Γ', τάξ Δημ. Σχολ.	»	10
ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ	Γ', καὶ ΣΤ', » » » »	»	15
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ	(διὰ τὴν Γ' τάξιν τῶν Δημ. Σχολείων	»	10
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	Ε', καὶ ΣΤ', τάξ. Δημ. Σχολ.	»	15
»	» ΕΛΛΑΔΟΣ Γ', καὶ Δ', » » » »	»	12.50
ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	Διὰ τὴν Γ', καὶ Δ', » » » »	»	15
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ	(διὰ τὴν Δ', Ε', καὶ ΣΤ', Δημ. Σχολείων	»	15
<i>Δ Μάγου</i> (Δημοδιδασκάλου)			
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	Διὰ τὴν Ε', τάξ. τῶν Δημ. Σχολείων ἐγκερ.	»	5.60
»	ΣΤ', τάξ. Δημ Σχολ.	»	6.80

ΧΑΡΤΑΙ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΜΙΧ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ

- α) *Γεωφυσικοί* : Ἑλλάδος, Εὐρώπης, Ἀσίας, Ἀμερικῆς, Ἀφρικῆς,
Αὐστραλίας. Ἐκαστος δραχμὰς 10
- β) *Πολιτικοί* : Ἑλλάδος, Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, Εὐρώπης, Ἀσίας,
Ἀμερικῆς, Ἀφρικῆς, Αὐστραλίας, Ἡμισφαιρίων, Μι-
κροῦς Ἀσίας. Ἐκαστος δραχμὰς 7.50

